

JIHOČESKÁ UNIVERZITA

Pedagogická fakulta

Katedra geografie

**VÝUKA MÍSTNÍHO REGIONU NA 2. STUPNI ZŠ NA
PŘÍKLADU SEDLČANSKA**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

AUTOR DIPLOMOVÉ PRÁCE: Lenka Pyšnová

VEDOUCÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE: RNDr. Jiří Čekal, Ph.D.

Katedra geografie PF JU

ČESKÉ BUDĚJOVICE

2008

ANOTACE:

Diplomová práce na základě empirického šetření shrnuje poznatky o způsobech výuky místního regionu na základních školách a nižších ročnících víceletých gymnázií na Sedlčansku, včetně informací o místních učitelích zeměpisu. Na základě výsledků testu znalostí o místním regionu současně porovnává vědomosti žáků a následně hledá souvislosti mezi úrovní znalostí žáků v oblasti místního regionu a způsoby výuky tohoto tématu. Druhá část diplomové práce obsahuje samotný návrh koncepce výuky Sedlčanského regionu (metodika výuky, učební text, pracovní listy, projekt a exkurze), vycházejícího z platných vzdělávacích dokumentů.

SUMMARY:

This master is a project based on data collection which looks at the outcomes of teaching approaches in the local area on primary education and on gymnasium at region of Sedlcany, including information about local teachers. The students' knowledge about their region is assessed and then analysed. We look for relationship between their knowledge and the way they are taught. The second part of this work contains suggestions how to teach about the Sedlcany region (methodology of teaching, text books, work sheets, projects, excursion) based on accepted educational theories.

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci na téma „Výuka místního regionu na 2. stupni základní školy na příkladu Sedlčanska“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne .....

.....

podpis

Touto cestou bych chtěla poděkovat RNDr. Jiřímu Čekalovi, Ph.D. za odborné vedení, poskytnutí cenných rad a literatury. Dále děkuji všem učitelům základních škol a gymnázia na Sedlčansku, kteří mi zde umožnili provést výzkum pro potřeby diplomové práce.

OBSAH

1. Úvod.....	6
2. Přehled literatury.....	8
3. Metodika práce	11
3.1. Metodika výzkumu ve školách.....	11
3.2. Metodika tvorby návrhu koncepce učiva místního regionu Sedlčanska.....	12
4. Postavení výuky místního regionu ve vzdělávacích programech.....	15
5. Výzkum výuky místního regionu na jednotlivých školách Sedlčanska.....	19
5.1. Charakteristika výuky místního regionu na jednotlivých školách Sedlčanska.....	19
5.2. Výsledky testů na jednotlivých školách Sedlčanska.....	22
5.3. Shrnutí.....	25
6. Návrh koncepce výuky místního regionu.....	29
6.1. Metody a formy výuky vhodné pro výuku místního regionu.....	29
6.2. Časová dotace a zařazení výuky místního regionu.....	31
6.3. Školní geografický projekt.....	32
6.4. Návrh školní exkurze na Sedlčansku.....	39
7. Učební texty vybraných kapitol s pracovními listy.....	44
8. Závěr.....	68
9. Seznam literatury a jiných zdrojů informací	

Přílohy

1. ÚVOD

K výuce zeměpisu na základních školách a nižších ročnících víceletých gymnázií patří mimo jiné také regionální geografie. Její neodmyslitelnou součástí je výuka místního regionu. Přestože se jedná o látku velmi zajímavou a současné vzdělávací dokumenty zdůrazňují význam postavení místní krajiny při výuce zeměpisu, neklade se většinou na tuto problematiku až tak velký důraz. Toto učivo bývá z různých důvodů v hodinách zeměpisu nedocenoáno a opomíjeno. Velmi často se výuka místního regionu odsouvá až na konec školního roku, a proto je časová dotace a obsah učiva této látky většinou závislý na pár zbylých hodinách zeměpisu. Někdy se této látce ani samostatné vyučovací hodiny nevyčleňují. Přitom většině žáků nejsou informace o místním regionu vůbec vzdálené a toto učivo je proto zajímavé a baví. Samotné učivo se tak stává významnou motivací ke spolupráci žáků s učitelem, protože se s touto problematikou často setkávají ve svém každodenním životě.

Regionální zeměpis a zejména témata z mého blízkého okolí mě velmi zajímají, a proto jsem si vybrala výuku místního regionu Sedlčanska jako námět pro svou diplomovou práci. K tomuto rozhodnutí mě navíc motivuje skutečnost, že na většině základních škol Sedlčanského regionu je velký nedostatek materiálů, ze kterých učitelé mohou čerpat informace pro svoji výuku, a proto pokládají za vhodné a užitečné, kdyby se vytvořil ucelený blok geografických informací a zpracoval návrh metodiky výuky místního regionu podle současných vzdělávacích dokumentů.

CÍL PRÁCE

Hlavním cílem diplomové práce je vypracovat vlastní návrh koncepce učiva o místním regionu na 2. stupni ZŠ a jeho aplikace na region Sedlčanska. Záměrem je vyjádřit i praktický význam tohoto učiva, zejména z hlediska naplňování tzv. klíčových kompetencí. Práce se dále zabývá mezipředmětovou povahou tohoto učiva a součástí je i návrh využití aktivizujících metod a forem výuky s konkrétním příkladem skupinové práce typu školního geografického projektu.

Vycházím při tom nejen ze svých poznatků, ale zejména z platných vzdělávacích dokumentů, a to především z Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV). Nedílnou inspirací jsou však i zkušenosti a reálná situace na školách Sedlčanska. Úkolem je proto také analyzovat současný stav ve výuce místního regionu na

Sedlčansku formou empirického šetření na vybraných školách v regionu. Jeho cílem je jednak zjistit úroveň vědomostí žáků na jednotlivých základních školách a nižším stupni víceletého gymnázia po probrání tohoto učiva a zároveň se zaměřit i na způsoby a případné problémy výuky místního regionu na těchto školách. Součástí je tedy i dotazník pro učitele.

Následuje syntéza zjištěných skutečností se zaměřením na porovnání vědomostí žáků jednotlivých škol ve vztahu ke způsobu vyučování této problematiky na dané škole a ostatním sledovaným ukazatelům.

2. PŘEHLED LITERATURY

Pro potřeby diplomové práce byla studována zejména literatura regionální a didaktická. Informace z regionální literatury Sedlčanska jsem využila hlavně při tvorbě obsahu konkrétních témat, která jsem navrhla pro výuku místního regionu na základních školách a víceletých gymnáziích a didaktické publikace mi posloužily zejména pro orientaci ve vzdělávacích programech a dokumentech a také pro vypracování metodické části návrhu koncepce výuky Sedlčanského regionu. Základní literatura doporučená v zadání diplomové práce byla tedy rozšířena o další publikace.

Při tvorbě dotazníků a testů na školy mi byla nápomocná publikace: **Hniličková J., a kol., (1972)** a **Řezníčková, D., (1995)**. Na začátku jsem se zajímala také o obsahy několika vybraných učebnic pro základní školy a nižší ročníky gymnázia zaměřené na zeměpis České republiky, v nichž jsem vyhledávala jakékoli zmínky o Sedlčansku. Nenašla jsem téměř žádné podstatné informace, pouze v jedné učebnici: **Holeček, M., a kol., (1993)**, jsem vyčetla zmínku o podnebí Sedlčanska a také o všeobecně známých žulových viklanech na Petrovicku. Při hledání informací jsem se také zaměřila na vzhled a úpravu učebních textů určených pro žáky těchto ročníků. Texty ve starších učebnicích se mi jevily většinou nezajímavé a málo výrazné, postrádala jsem i více obrazové dokumentace. I tato zjištění mi posloužila jako motivace při tvorbě vlastního učebního textu, ve kterém jsem se těmito nedostatky snažila vyhnout.

Jak již bylo řečeno v úvodu, objevila jsem mezi učiteli na dotazovaných školách připomínku, že neexistuje jednotná publikace, která by obsahovala ucelené geografické a didaktické informace využitelné při výuce o Sedlčanském regionu. Tento problém se pokusím alespoň zčásti vyřešit vlastním návrhem koncepce učiva tohoto regionu, který bude obsahovat kromě metodiky výuky i návrh učebního textu několika vybraných kapitol, ke kterým se obtížněji shání zdroje informací (blíže viz kapitoly 6 a 7).

Velké množství regionální literatury nabízí Městská knihovna Sedlčany, která byla také mým hlavním zdrojem při shánění informací o Sedlčansku, ale zároveň musím konstatovat, že jsem při vyhledávání narážela na mnoho regionálních knih, poskytující takové údaje, které jsou při výuce místního regionu a zároveň i pro tvorbu mého návrhu spíše nevyužitelné. Často se jedná o různé sborníky. Především socioekonomické informace o regionu se shánějí obtížně. Podklady pro fyzickogeografickou složku Sedlčanského regionu jsem získala především z publikace **Malíček, J., a kol., (2007)**, která obsahuje v podstatě

vyčerpávající fyzickogeografické informace od geologie oblasti po faunu, floru či chráněná území na Sedlčansku. Tato kniha byla vydána přibližně v době, kdy jsem prováděla výzkum na školách, a proto se neobjevila na seznamu používaných zdrojů při výuce o tomto regionu. Předpokládám však, že v současné době je součástí knihovny každé z těchto škol. Při používání zmíněné publikace pro potřeby druhého stupně základních škol by mohl nastat učitelům problém s výběrem informací, které budou muset přizpůsobit věku žáků a vybrat z nich to podstatné, neboť jednotlivé kapitoly jsou v tomto případě až zbytečně obsáhlé. Informace o Sedlčansku jsem vyhledávala také na webových stránkách, které jsou podle mého názoru pro získávání informací o tomto regionu důležitým zdrojem. Nejvíce mi posloužily stránky, které tvoří Sdružení obcí Sedlčanska (www.sedlcansko.cz). Toto sdružení navíc vydává několik zajímavých informačních letáků o Sedlčansku, které mohou využít nejen turisté, ale především mohou být přínosné jako zdroj informací pro učitele nebo brožuru **Sdružení obcí Sedlčanska**, kde jsou prezentovány jednotlivé obce regionu. Několik publikací vlastní také Městské muzeum Sedlčany. Jedná se zejména o literaturu regionální, a to především díla staršího data vydání a také časopisy. Jako příklad uvedu autora, který se věnoval tvorbě průvodce po Sedlčanech a okolí: **Fliegl, J., (1924)** nebo **Trantina, V., (2001)**, který ve svém díle popisuje osobnosti příbramského okresu. O Sedlčansku také často píše autor literatury faktu: **Toufar, P.** Velmi přínosná publikace o hospodářství na Sedlčansku je: **Barešová, a kol., (2003)**. Pro zjišťování informací o obyvatelstvu mi byl nápomocný mimo jiné Městský úřad Sedlčany. Podrobnější údaje jsem pak zjišťovala i na internetových stránkách Českého statistického úřadu. Zdrojem informací o historii osídlování Sedlčanska, které jsem zahrнула do návrhu koncepce výuky místního regionu mi posloužila například kniha **Doležala, D., (1994)**. Údaje o geomorfologii mi poskytla také publikace od **Demka, J. a kol. (1987)**, o geologické stavbě píše **Chlupáč, I., (2002)**. Za zmínku stojí ještě kniha o vodních tocích a nádržích - **Vlček, V. (1984)**, nebo **Culek, M., (1995)**, kde se dočteme informace o biogeografickém členění České republiky. Nesmím zapomenout ani na literaturu, kterou sepsal o Sedlčansku **Habart, Č., (1995)**, který je jedním z nejvýznamnějších autorů písčících publikace o Sedlčanském kraji.

Z didaktické literatury mě nejvíce pro tvorbu návrhu koncepce učiva o místním regionu inspirovala publikace: **Kühnlová, H., (2007)**, která je tvořena podle současných vzdělávacích dokumentů, takže jsem v ní našla velmi užitečné rady z oblasti moderního vzdělávání. Tato učebnice je zaměřena přímo na výuku místního regionu na základních školách a víceletých gymnáziích. Využila jsem jak pracovní učebnici, tak příručku pro učitele. Užitečné publikace, které poskytují informace přímo z didaktiky geografie jsou **Šupka, J.,**

Hofmann, E., (1990, 1994). V těchto publikacích jsem mimo jiné čerpala námět pro návrh a tvorbu školního geografického projektu. Nápomocná mi v tomto případě byla také **Kühnlová, H., (1997)** nebo **Mojžíšek, L. (1988)**. Kromě toho jsem pracovala s **Rámcovým vzdělávacím programem** pro základní vzdělávání a staršími **Vzdělávacími programy** - Národní škola, Obecná škola, Základní škola (blíže viz kapitola 4). Všechny potřebné informace o klíčových kompetencích, které jsou součástí moderního vyučování jsem se dočetla mimo jiné i v **kol. (2007)**. Při tvorbě učebního textu o místním regionu jsem se také motivovala v publikacích o tvorbě učebnic **Valenta, M., (1997)** nebo **Průcha, J., (1998)**. Ostatní didaktické informace z obecné didaktiky jsem našla v **Skalková, J., (1995, 1999)**. Na základní škole jsem si také vypůjčila několik pracovních listů a didaktických pomůcek pro učitele. Jmenuji například **Štecová, V., (2007)** nebo další didaktické publikace od nakladatelství **MediaDida**.

3. METODIKA PRÁCE

3.1. METODIKA VÝZKUMU VE ŠKOLÁCH

Při zpracování diplomové práce byla využita primární i sekundární data. Primární data pochází z vlastního výzkumu, kterým jsem získávala informace na jednotlivých základních školách a gymnáziu v Sedlčanském regionu. Vymezení regionu Sedlčansko jsem volila podle hranic, které odpovídají správnímu obvodu obce s rozšířenou působností Sedlčany. V rámci výuky místního regionu lze k tomuto území přiřadit ještě 2 další obce, které řadíme do regionu Sedlčansko v rámci vymezení území podle tzv. Sdružení obcí Sedlčanska, a sice Solenice a Kamýk nad Vltavou.

Výzkum jsem prováděla v září školního roku 2007/2008. V Sedlčanském regionu se vyskytuje celkem 7 základních škol s 2. stupněm a 1 víceleté gymnázium. Konečný počet škol se ale nakonec o jednu snížil poté, co se mi z jedné základní školy testy a dotazník bohužel nevrátily zpět, a to i po opakované snaze o jejich vyzvednutí. Informace o úrovni znalostí žáků jsem získávala formou testu, který jsem zadala v 9. ročnících základních škol a v kvartě víceletého gymnázia. Test (viz příloha č.1) obsahoval celkem 10 otázek. Zajímali mne znalosti žáků jak z fyzickogeografické stránky Sedlčanska, tak i z oblasti socioekonomické a v rámci vyjádření mezipředmětové povahy tohoto učiva jsem do testu zařadila i otázku zaměřenou na významné osobnosti Sedlčanského regionu. Otázky jsem vymýšlela záměrně takovým způsobem, aby nebyla zvýhodněna žádná z testovaných škol, takže se otázky netýkaly pouze města Sedlčany a jeho nejbližšího okolí, ale byly směřovány do celého regionu. Otázka týkající se turistických zajímavostí byla dokonce formulována tak, aby žáci mohli navrhnout vlastní místa, která jsou podle nich atraktivní pro turisty. Testy rozdávali žákům na všech školách jejich učitelé, takže jsem bohužel nebyla osobě přítomna při vyplňování testů ani na jedné škole. Bylo to zejména z toho důvodu, že si každá škola chtěla zadat test v jimi zvolenou dobu a navíc jsem v té samé době vykonávala souvislou pedagogickou praxi. Proto jsem pouze učitele na daných školách dopředu seznámila s podmínkami, které by měli žáci při vyplňování testů dodržovat.

Vyhodnocení testů probíhalo na základě bodování. Maximální možný počet dosažených bodů za celý test činil 15. Žáci mohli v některých otázkách získat i půl bodovou hodnotu, pokud např. odpověděli pouze na část otázky. Za fyzickogeografickou část testu (první 4 otázky) mohli získat maximálně 5,5 bodu, v socioekonomické části testu (6 otázek), kam jsem zařadila i otázku týkající se významných osobností Sedlčanska, bylo možné

dosáhnout celkem 9,5 bodu. Zajímal mne výsledek celkové úspěšnosti žáků v testu, dále úspěšnost žáků zvláště ve fyzickogeografické a socioekonomické části testu a nakonec i úspěšnost žáků v jednotlivých otázkách. Vyhodnotila jsem i úspěšnost venkovských a městských škol.

Formou dotazníku jsem u učitelů, kteří na daných školách místní region vyučují, zjišťovala vybrané informace o výuce místního regionu, zejména ve kterém ročníku probírají toto učivo, kolik vyučovacích hodin tomuto tématu věnují, jaké zdroje informací, metody a formy výuky používají pro tuto látku, zda podnikají v rámci výuky o místním regionu exkurze či výlety po okolí a zda se setkávají s problémy při výuce místního regionu. Zajímal mě také stručný obsah probíraného učiva a informace týkající se konkrétního vyučujícího pedagoga (délka praxe, aprobace, vystudovaná vysoká škola a zde je v daném regionu rodákem či zda je přistěhovalý).

3.2. METODIKA TVORBY NÁVRHU KONCEPCE UČIVA MÍSTNÍHO REGIONU SEDLČANSKA

Inspiraci pro tvorbu návrhu koncepce učiva o místním regionu jsem získala jednak z průzkumu, který jsem prováděla na základních školách a gymnáziu v Sedlčanském regionu a dále ze současných vzdělávacích dokumentů. Jedná se zejména o RVP ZV, který je na základních školách platný od školního roku 2007/2008. Ten je zaměřený především na rozvíjení a utváření klíčových kompetencí, posilování mezipředmětových vztahů a snaží se stimulovat žáka k aktivní činnosti. Kromě toho vycházím i z osnov vzdělávacích programů „Základní škola, Obecná škola a Národní škola“. To vše se pokusím vhodným způsobem aplikovat do vlastního návrhu výuky místního regionu na příkladu Sedlčanska. Jako další významné zdroje informací mi sloužila výše zmiňovaná sekundární data, jež jsem získala studiem citované literatury, vzdělávacích dokumentů, statistik, atlasů, map, novin, časopisů a webových stránek.

Samotný návrh koncepce učiva o místním regionu jsem pojala tak, že jsem navrhla časovou dotaci, která by se měla tomuto tématu vyčlenit, ročník, ve kterém bych dané téma probírala, vhodné metody a formy výuky a navrhla jsem také konkrétní příklad školního geografického projektu, kterému jsem věnovala samostatnou kapitolu (6.3.). V další kapitole popisují návrh školní exkurze v Sedlčanském regionu. V rámci výuky problematiky místního regionu pro předmět zeměpis jsem vytvořila ukázky učebního textu a pracovních listů. Z fyzickogeografické části jsem vybrala témata geologie, geomorfologie, vodstvo a podnebí

na území Sedlčanského regionu a z oblasti socioekonomické jsem vypracovala učební text o obyvatelstvu, turistice a hospodářství Sedlčanska. Názvy ostatních kapitol, které bych vypracovávala obdobným způsobem, jsem připojila do obsahu učebnice a dodala jsem k nim odkazy na zdroje informací, ve kterých učitelé naleznou potřebné údaje k těmto tématům. Samotnému začátku učebního textu předchází motivační text pro žáky, ve kterém je seznamují se základními údaji o Sedlčanském regionu. Záměrem tohoto úvodu je vzbudit u žáků přirozený zájem o poznávání a jde mi také o to, aby si žáci uvědomili geografickou polohu svého regionu v rámci Středočeského kraje a České republiky. Při tvorbě motivačního úvodu jsem se inspirovala převážně v Bulletinu Středočeského kraje.

Cílem způsobu zpracování učebního textu bylo zapůsobit zejména na fotografickou paměť žáků. Význam tohoto faktoru jsem si uvědomila z výsledků testů, kde se nejvíce projevíly znalosti žáků v oblastech, kde mohly věci spíše vidět. Při výuce ovšem nemůže být opomenuta ani stránka faktografických znalostí, se kterými by měl každý žák devátého ročníku opouštět základní školu. Proto jsem se snažila navrhnout učební text takovým stylem, aby v něm byly obsaženy základní informace pro všechny žáky a rozšiřující informace pro zájemce. Při psaní a úpravě textu jsem se snažila vyhnout jednotvárnému učebnicovému textu, který je používán ve starších učebnicích (dodnes na školách používaných) a pokusila jsem se ho doplnit o obrázky a mapy související s daným tématem, které by měly opět splňovat účel názornosti.

V textu jsou používány různé druhy písma a zarovnání textů. Tučně jsou zvýrazněny základní údaje a informace pro žáky. Pro učební text jsem zvolila písmo velikosti 12, styl Times New Roman, pro odlišení nadpisů jsem využila styl písma Bookman Old Style, velikost 14 a opět jsem je ztučnila. Informace, které jsou pro žáky rozšiřující, jsou psány stylem písma Comic Sans MS a jsou zmenšené na velikost 9. Úvodní texty, umístěné pod názvy kapitol, jsou psány stylem písma Georgia, velikostí 10. Motivační úvod jsem také zcela odlišila od zbylého textu a zvolila jsem pro něj styl písma Monotype Corsiva, velikost 14.

Obrázky a fotografie související s textem jsem nejčastěji hledala na internetových stránkách. Posloužily mi především stránky Sdružení obcí Sedlčanska (www.sedlcansko.cz), stránky jednotlivých obcí Sedlčanského regionu nebo stránky samotných firem. Údaje do tabulky o obyvatelstvu jsem vyhledala na stránkách Českého statistického úřadu (www.czso.cz) a data o podnebí jsem našla na stránkách Českého hydrometeorologického úřadu (www.chmu.cz). Informace do učebního textu jsem čerpala z různých publikací, shrnutých v kapitole Přehled literatury a citovaných v Seznamu literatury. Didaktické

publikace mě inspirovaly zejména při tvorbě návrhu školního geografického projektu, např. Kúhlová H., (1997, 2007) a Skalková, J., (1995).

Informace z regionálního zeměpisu, které jsem použila při vypracování učebního textu, jsem nechtěla zcela vytrhnout z kontextu. Základní informace žák získává již ve výuce na prvním stupni. Zde si, mimo jiné, v rámci předmětu vlastivěda a přírodověda osvojil elementární základy o České republice i místním regionu. Na druhém stupni, kde dosud získané informace více rozšiřuje, prohlubuje, třídí a získává další schopnosti a dovednosti při řešení problémů. Cílem mého návrhu učebního textu je navázat na tyto elementární poznatky a plynule přejít na další. Proto jsem například při tvorbě učebního textu o vodstvu na Sedlčansku začala psát text záměrně od pramene řeky Vltavy až po její ústí, aby si žáci zopakovali již naučené a lépe si uvědomili geografickou polohu svého regionu v rámci kraje nebo celé České republiky. Podobným stylem jsem se snažila navrhnout úkoly a otázky pro žáky. Nechtěla jsem klást důraz na paměť, ale schopnost žáků porovnávat svůj region s ostatními regiony a dalšími většími celky, dovednost vyhledávat informace, nutit žáky přemýšlet, diskutovat a při tom si navzájem vyměňovat názory. Neboť více informací si žáci zapamatují, pokud jim jsou podány zajímavou formou. Vnést do hodin více diskusí mezi žáky samotnými nebo mezi žáky a učiteli považuji za prospěšné. Pokud si žáci mohou spojovat informace s vlastními prožitky a zkušenostmi, usnadňujeme jim tak zapamatování si většího množství informací. Proto bych se na základních školách přikláněla k častější volbě metod typu diskusí, besed a vyprávění.

4. POSTAVENÍ VÝUKY MÍSTNÍHO REGIONU VE VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMECH

V této kapitole stručně popisuji postavení výuky místního regionu v jednotlivých vzdělávacích programech, se kterými jsem pracovala a cituji stručnou charakteristiku toho, co je podstatou těchto programů, z čeho vycházejí, na co se zaměřují apod. Při návrhu koncepce výuky Sedlčanského regionu se snažím vycházet především ze vzdělávacího programu RVP ZV, proto jsem také tomuto programu věnovala největší pozornost. Po RVP ZV, je druhým nejvýznamnějším vzdělávacím dokumentem Vzdělávací program Základní škola. Informace z dalších dvou Vzdělávacích programů – Obecná a Národní škola jsem stručně shrnula na konec kapitoly.

Rámcový vzdělávací program pro Základní vzdělávání

RVP vycházejí z nové strategie vzdělávání, která zdůrazňuje klíčové kompetence, jejich provázanost se vzdělávacím obsahem a uplatnění získaných vědomostí a dovedností v praktickém životě. Vycházejí z koncepce celoživotního učení. Formulují očekávanou úroveň vzdělání stanovenou pro všechny absolventy jednotlivých etap vzdělání. Podporují pedagogickou autonomii škol a profesní odpovědnost učitelů za výsledky vzdělání.

„**Klíčové kompetence** představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. Jejich výběr vychází z hodnot obecně přijímaných ve společnosti a z obecně sdílených představ o tom, které kompetence jedince přispívají k jeho vzdělávání, spokojenému a úspěšnému životu a k posilování funkcí občanské společnosti. Smyslem a cílem vzdělávání je vybavit všechny žáky souborem klíčových kompetencí na úrovni, která je pro ně dosažitelná, a připravit je tak na další vzdělávání a uplatnění ve společnosti. Osvojování klíčových kompetencí je proces dlouhodobý a složitý, který má svůj počátek v předškolním vzdělávání, pokračuje v základním a středním vzdělávání a postupně se dotváří v dalším průběhu života. Klíčové kompetence nestojí vedle sebe izolovaně, různými způsoby se prolínají, mají nadpředmětovou podobu. V etapě základního vzdělávání jsou za klíčové považovány: kompetence k učení; kompetence k řešení problémů; kompetence komunikativní; kompetence sociální a personální; kompetence občanské; kompetence pracovní.“ (RVP ZV, 2007)

Vzdělávací obsah základního vzdělávání je v RVP ZV orientačně rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí – ty jsou tvořeny jedním nebo více obsahově blízkými vzdělávacími obory (viz závorky).

1. Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura, Cizí jazyk)
2. Matematika a její aplikace (Matematika a její aplikace)
3. Informační a komunikační technologie (Informační a komunikační technologie)
4. Člověk a jeho svět (Člověk a jeho svět)
5. Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství)
6. Člověk a příroda (Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis)
7. Umění a kultura (Hudební výchova, Výtvarná výchova)
8. Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova)
9. Člověk a svět práce (Člověk a svět práce)

Zeměpis je zařazen do vzdělávací oblasti „**Člověk a příroda**“, ale nedílnou součástí je i obsah socioekonomický. V rámci učiva o České republice je zde navržena i výuka místního regionu. Obsah učiva by měl podle RVP ZV následující: zeměpisná poloha, kritéria pro vymezení místního regionu, vztahy k okolním regionům, základní přírodní a socioekonomické charakteristiky s důrazem na specifika regionu důležitá pro jeho další rozvoj (potenciál x bariéry).

Součástí základního vzdělávání jsou i tzv. průřezová témata. **Průřezová témata** představují v RVP ZV okruhy aktuálních problémů současného světa. Vytvářejí příležitosti pro individuální uplatnění žáků i pro jejich vzájemnou spolupráci a pomáhají rozvíjet osobnost žáka především v oblasti postojů a hodnot. V etapě základního vzdělávání jsou vymezena tato průřezová témata:

1. Osobnostní a sociální výchova
2. Výchova demokratického občana
3. Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
4. Multikulturní výchova
5. Environmentální výchova

„Tematické okruhy průřezových témat procházejí napříč vzdělávacími oblastmi a umožňují propojení vzdělávacích obsahů oborů. Tím přispívají ke komplexnosti vzdělávání žáků a pozitivně ovlivňují proces utváření a rozvíjení klíčových kompetencí žáků. V průběhu základního vzdělávání je povinností školy nabídnout žákům postupně všechny tematické

okruhy jednotlivých průřezových témat, jejich rozsah a způsob realizace stanovuje školní vzdělávací program.“ (RVP ZV 2007)

Učivo místního regionu je jedním z témat, jejichž obsah je natolik rozsáhlý a komplexní, že ho lze téměř jistě zařadit mezi průřezová témata. V obsahu učiva o místním regionu můžeme najít mnoho témat, jež se dotýkají současných problémů světa a zároveň se v něm prolínají informace z několika vzdělávacích oborů. Důležitá je především správná volba metod a forem výuky, které budeme při výuce této problematiky využívat. Z výše jmenovaných průřezových témat se nejvíce nabízí souvislost místního regionu s Environmentální výchovou, ale propojení bychom mohli najít prakticky se všemi ostatními.

Vzdělávací program Základní škola

„VP ZŠ usiluje o to, aby žáci v průběhu devítileté školní docházky získali kvalitní základy moderního všeobecného vzdělání. Odpovídá na otázku, co by měli žáci poznat z hlavních oblastí lidské kultury a jakými dovednostmi by měli být vybaveni, aby mohli dále pokračovat ve svém vzdělávání, dorozumívat se s lidmi a uplatnit se v životě“.

„Učební plán 1. - 9. ročníku základní školy přihlíží k potřebě kontinuálního a návazného vzdělávacího působení na žáky po dobu jejich školní docházky i k pedagogickým a psychologickým zvláštnostem 1. a 2. stupně základní školy. Geografické učivo je zahrnuto v učebním plánu do komplexního předmětu **vlastivěda** na 1. stupni a do předmětu **zeměpis** na 2. stupni základní školy. Žáci se v nich postupně seznamují s přírodními, hospodářskými a sociálními podmínkami života lidí v blízkém prostředí, v regionech, na území České republiky, v Evropě a dalších světadílech a s hlavními údaji z politické geografie světa“.

Výuka místního regionu je v tomto programu navržena do 9. ročníku v rámci učiva Zeměpisu České republiky, konkrétně pod názvem kapitoly „Můj domov“. „Žáci by měli v rámci této problematiky docílit následujícího: vymezit a konkretizovat území místní krajiny a regionu místní oblasti a charakterizovat přírodní, sídelní, hospodářské, kulturní a ekologické poměry těchto území.“ Během výuky zeměpisu se doporučuje uskutečňovat zeměpisná cvičení a pozorování v terénu ve všech ročnících. Celodenní zeměpisné exkurze se doporučují na závěr každého školního roku. Může to být exkurze se speciálním nebo komplexním zeměpisným zaměřením. Speciálními tématy mohou být různá zaměření na fyzickogeografickou nebo socioekonomickou problematiku místní krajiny. Komplexní exkurzi lze realizovat i ve spojení s ostatními předměty, např. přírodopisem při problematice životního prostředí místní krajiny, ale také s dějepisem a občanskou výchovou při získání komplexnímu kulturního obrazu místního regionu.

Vzdělávací programy Obecná a Národní škola

Podstata a cíle těchto méně rozšířených programů se v některých rysech shodují s těmi v RVP ZV. Hlavní důraz je kladen na vhodný výběr forem a metod práce, které mají v dětech vyvolávat touhu po poznávání, zvědavost a stimulovat kladné rysy lidské povahy. Neurčuje pro výuku závaznou metodu nebo učebnici ani konkrétní ročník, ve kterém by se výuka místního regionu měla odehrávat. Zásadou vyučování je přiměřenost učiva a kladení důrazu na práci s informacemi.

5. VÝZKUM VÝUKY MÍSTNÍHO REGIONU NA JEDNOTLIVÝCH ŠKOLÁCH SEDLČANSKA

5.1. CHARAKTERISTIKA VÝUKY MÍSTNÍHO REGIONU NA JEDNOTLIVÝCH ŠKOLÁCH SEDLČANSKA

1. ZŠ SEDLČANY

1. ZŠ Sedlčany řadíme mezi městské školy. Problematiku místního regionu Sedlčanska zde probírají v osmém ročníku a tomuto tématu věnují časovou dotaci v délce osmi vyučovacích hodin a zároveň téma probírají průběžně v rámci obecně i regionálně geografických kapitol. Obsah probíraného učiva zahrnuje všechny základní složky, které by toto učivo nemělo postrádat. Při výuce se zabývají následujícími tématy - poloha a vymezení regionu, přírodní podmínky (fyzickogeografická charakteristika), historický vývoj území, obyvatelstvo, socioekonomická charakteristika (těžba, průmysl, zemědělství), cestovní ruch a služby. V rámci výuky místního regionu se také zaměřují na přírodní zajímavosti, kulturně-historické památky a významné osobnosti regionu. Zdroje informací si vyhledávají na této škole žáci sami, učitel jejich práci pouze usměrňuje. Navštěvují místní knihovnu, internetové stránky o Sedlčansku, hledají informace v místním tisku a používají mapy okolí. Mezi nejčastěji využívané metody a formy výuky pro tuto látku patří skupinové práce, prezentace aktualit z regionu, referáty, prezentace na PC a celoškolní projekty na téma místní region. Exkurze a výlety zde probíhají postupně v průběhu všech ročníků 2. stupně v rámci společných akcí typu „Den dětí“ či na závěr školního roku. Témata, kterým se na těchto akcích věnují, jsou např. z oblasti kartografie. Navštěvují také Městské muzeum v Sedlčanech, Hornické muzeum v Příbrami či rozhledny v okolí Sedlčanska. Problém při výuce místního regionu učitel shledává zejména v nezájmu některých žáků o probíranou látku a také v neznalostech základních údajů z okolí Sedlčanska. Učivo o místním regionu zde vyučoval přistěhovalý aprobovaný kantor zeměpisu. Vystudoval UJEP v Ústí nad Labem.

2. ZŠ PROPOJENÍ SEDLČANY

2. ZŠ Propojení patří mezi městské školy. Problematiku místního regionu Sedlčansko zde probírají v osmém ročníku a tomuto tématu věnují přibližně 4 – 6 vyučovacích hodin. Probírané učivo se týká především památek v okolí Sedlčan, zajímavých cyklistických stezek,

rekreačních zařízení zejména v okolí Vltavy, zimních center pro sport apod. K výuce zde slouží jako zdroje informací materiály typu regionálních map, učebnice zeměpisu pro osmý ročník, autoatlasy a další tematické mapy. Učitel volí jako nejčastější metody a formy výuky pro tuto látku skupinové práce, učení se navzájem a žákovy prezentace vlastních zkušeností z regionu. V rámci výuky zde podnikají i exkurze a výlety po okolí, konkrétně se jedná o Častoboř (učení v přírodě) a třídní výlety na Živohošť (Slapská přehrada), Mozolov a Podskalí. Jako nejčastější problémy při výuce místního regionu shledávají nedostatek map o regionu v domácnostech a nezájem žáků o regionální zeměpis. Učivo o místním regionu zde vyučoval rodilý a probovaný kantor zeměpisu. Tento učitel vystudoval ZČU PEF v Plzni.

GYMNÁZIUM SEDLČANY

Problematiku místního regionu Sedlčansko zde probírají v tercii (tedy v osmém ročníku) a věnují ji přibližně časovou dotaci 1 – 1,5 vyučovacími hodinami. Učivo je zaměřené jednak na fyzickou geografii ve smyslu fyzickogeografických prvků v rámci výkladu o celé ČR a dále je věnována samostatná hodina místnímu průmyslu, zemědělství a turistickému ruchu. Jako hlavní zdroje informací jsou zde využívány především informační centra a sdělovací prostředky typu regionálního tisku – Příbramsko, MF Dnes. Mezi nejčastější metody a formy výuky používané tímto pedagogem patří výklad, individuální práce s textem, skupinové práce a referáty. V rámci výuky místního regionu podnikají exkurze v okolí Vltavy a města Příbram. Kantor zde poukazuje na problém, který spočívá v tom, že neexistuje ucelený blok geografických informací o regionu a tudíž si každý kantor musí získávat informace pro výuku sám. Místní region zde vyučoval rodilý kantor s aprobací zeměpis/dějepis. Vystudoval UK v Praze.

ZŠ KOSOVA HORA

ZŠ Kosova Hora je venkovská škola, vzdálená cca 3 km od města Sedlčany. Problematiku místního regionu Sedlčansko zde probírají v osmém ročníku a tomuto tématu věnují přibližně 6 vyučovacími hodinami. Obsah probíraného učiva je zaměřený v tomto směru : „ Můj domov“ a nejbližší okolí, služby, infrastruktura, doprava, průmysl, zemědělství, významné osobnosti, památky, chráněná území, reliéf a vodstvo. Jako zdroje informací zde slouží turistické mapy, internet, příslušné odborné publikace o Sedlčansku a informace od starousedlíků. Mezi nejčastěji využívané metody a formy výuky pro tuto látku zde patří

skupinové práce, řízený rozhovor, myšlenková mapa, samostatné práce (vyhledávání) a projekt. V rámci výuky podnikají na této škole výlety do blízkého okolí - Židovský hřbitov, Sedlčanské muzeum, výlety na Častobor (v rámci „předprázdninových“ výletů s třídním učitelem). Při výuce místního regionu se zde setkávají s dvěma hlavními problémy, a to nedostatek času probírat toto téma podrobněji a nedostatečný zdroj informací (s odkazem na skutečnost, že každé dítě nevládní doma internet a ve škole je nemožné trávit celých 6 vyučovacíh hodin pouze na počítači). Učivo o místním regionu zde vyučovala rodilá kantorka s aprobací zeměpis/přírodopis. Vystudovala ZČU PEF v Plzni.

ZŠ CHLUM

ZŠ Chlum je malá venkovská škola, která je vzdálená cca 8 km od města Sedlčany. Problematiku místního regionu zde probírají v osmém ročníku a tomuto tématu věnují přibližně 4 vyučovací hodiny. Obsah probíraného učiva je zaměřen na okolí Sedlčanska a Příbramska. K výuce zde slouží jako zdroje informací regionální mapy, internet a exkurze do okolí. Jako nejčastější metody a formy výuky pro tuto látku zde využívají referáty a prezentaci zpráv z tisku. Exkurze jsou směřovány do muzea v Sedlčanech a přímo do obce Chlum (vodárna). Pedagog vidí problém zejména v nezájmu žáků o historii a vlastní region. Problematiku místního regionu zde vyučoval přistěhovalý aprobovaný kantor zeměpisu. Vystudoval ZČU PEF v Plzni.

ZŠ SEDLEC – PRČICE

ZŠ Sedlec – Prčice je městská škola, která je vzdálená od Sedlčan cca 15 km. Problematiku místního regionu zde probírají v osmém ročníku. O výuce na této škole mám velmi málo informací, neboť zde vyučovala zeměpis učitelka, která ze školy odešla minulý rok a v současnosti zde nemají aprobovaného učitele zeměpisu, který by mi poskytl potřebné informace. Z výpovědi pana ředitele jsem se dozvěděla, že problematika místního regionu je zaměřena vzhledem ke vzdálenosti od Sedlčan spíše na okolí Sedlce-Prčice (podobně jako u ZŠ Petrovice). Přesto mi ale škola vyšla vstříc a umožnila mi provést výzkum alespoň u žáků.

ZŠ PETROVICE

ZŠ Petrovice patří mezi venkovské školy. Je vzdálená od Sedlčan cca 15 km. Problematiku místního regionu Sedlčansko – zaměřeného z větší části na Petrovicko a okolí - zde probírají v osmém a devátém ročníku. Toto téma probírají v zeměpise i v přírodopise a časová dotace věnovaná této problematice se odvíjí podle obsahu probírané látky. Učivo se týká především problematiky blízkého okolí Petrovic – zeměpisné vycházky, orientace v regionálních mapách, geografický význam oblasti, rostlinstvo, vápencové útvary a jeskyně u Týnčan, chráněné oblasti apod. K výuce zde slouží jako zdroje informací materiály typu regionálních map, turistických knih, letáků z informačních center a informace o naučných stezkách v okolí. Jako nejčastější metody a formy výuky pro tuto látku zde využívají samostatné práce, určování zeměpisné polohy, besedy se starostou. V rámci výuky podnikají exkurze do místních podniků, zemědělské společnosti a Sedlčanského muzea. Dále zeměpisné vycházky po okolí – rozhledny, Husova kazatelna, Vrškámen a naučné stezky v okolí. Hlavní problém při výuce místního regionu shledávají v nezájmu podniků o exkurze. Učivo o místním regionu zde vyučovala rodilá kantorka s aprobací zeměpis/matematika.

5.2. VÝSLEDKY TESTŮ NA JEDNOTLIVÝCH ŠKOLÁCH SEDLČANSKA

Kapitola se podrobněji zabývá konečnými výsledky testů a hodnocením výuky. V tabulce č.1 můžeme sledovat úspěšnost každé školy v rámci celého testu, ale i za jeho jednotlivé části a dále také porovnání úspěšnosti městských a venkovských škol. Tabulka č.2 porovnává procentuální úspěšnost škol v jednotlivých otázkách a tabulka č.3 znázorňuje pořadí škol v jednotlivých otázkách. Součástí kapitoly je i celkové shrnutí situace.

Tab. 1: Celková úspěšnost žáků na jednotlivých školách regionu

Školy	Úspěšnost (%)		
	Celková	Fyzickogeografická část	Socioekonomickogeo. část
Gymnázium Sedlčany	70,6	60,2	76,5
1. ZŠ Sedčany	64,3	69,8	61
ZŠ Kosova Hora	63,5	67,5	61,1
ZŠ Chlum	58,3	52,9	61,3
ZŠ Sedlec - Prčice	55,7	59,1	53,8
2. ZŠ Propojení	52,6	47,6	55,3
ZŠ Petrovice	42,3	30,5	48,9
Městské	60,8	59,2	61,6
Venkovské	54,7	50,3	57,2

Zdroj: Vlastní výzkum

1. ZŠ Sedlčany se umístila po sečtení všech bodů v testu celkově na 2. místě. Žáci dosáhli celkové úspěšnosti 64,3 %. Ve fyzicko-geografické části dotazníku se umisťují na 1. místě, v socioekonomické části se dělí (s rozdílem v desetínách %) o 2.- 4. místo se ZŠ Kosova Hora a ZŠ Chlum. Maximální dosažený počet bodů činil 14. Tento počet bodů získal 1 žák. Minimálního počtu bodů dosáhl 1 žák, a sice 5 bodů. Průměrný počet bodů na jednoho žáka za celý test činí – 9,65.

2.ZŠ Propojení Sedlčany se umístila na 6. místě. Žáci dosáhli celkové úspěšnosti 52,6 %. Stejného umístění dosáhli ve fyzicko-geografické části dotazníku, v socioekonomické části se posunuli na 5. místo.

Maximální dosažený počet bodů činil 10,5. Tento počet bodů získal pouze 1 žák. Minimálního počtu bodů dosáhli 2 žáci, a sice 3,5 bodu. Průměrný počet bodů na jednoho žáka je 7,89.

Gymnázium Sedlčany se umístilo celkově na 1. místě. Žáci dosáhli celkové úspěšnosti 70,6 %. Stejného umístění dosáhli žáci v socioekonomické části dotazníku, ve fyzicko-geografické části se posunuli na 3. místo.

Jeden žák dosáhl maximálního počtu 15ti bodů. Minimálního počtu bodů dosáhl také 1 žák, a sice 5,5 bodu. Dosažená hodnota průměrného počet bodů na jednoho žáka činí – 10,59.

ZŠ Kosova Hora se umístila na 3. místě. Žáci dosáhli celkové úspěšnosti 63,5 %. Ve fyzicko-geografické části dotazníku se posunují na 2. místo, v socioekonomické části se dělí (s rozdílem v desetínách %) o 2.- 4. místo se ZŠ Chlum a 1.ZŠ Sedlčany.

Maximální dosažený počet bodů činil 13. Tento počet bodů získal pouze 1 žák. Minimálního počtu bodů dosáhl také 1 žák, a sice 5 bodů. Průměrný počet bodů na jednoho žáka za celý test činí – 9,53.

ZŠ Chlum se umístila na 4. místě. Žáci dosáhli celkové úspěšnosti 58,3 %. Ve fyzicko-geografické části dotazníku se umisťují na 5. místě, v socioekonomické části se dělí (s rozdílem v desetínách %) o 2.- 4. místo se ZŠ Kosova Hora a 1.ZŠ Sedlčany.

Maximální dosažený počet bodů činil 11,5. Tento počet bodů získal pouze 1 žák. Minimálního počtu bodů dosáhl také 1 žák, a sice 4 body. Průměrný počet bodů na jednoho žáka za celý test činí – 8,75.

ZŠ Sedlec-Prčice se celkově umístila na 5. místě. Žáci dosáhla úspěšnosti 55,7 %. Ve fyzicko-geografické části dotazníku se umísťují na 4. místě, v socioekonomické části se posunují na 6. místo.

Maximální dosažený počet bodů činil 12. Tento počet bodů získali 2 žáci. Minimálního počtu bodů dosáhl 1 žák, a sice 3 body. Průměrný počet bodů na jednoho žáka za celý test činí – 8,36.

ZŠ Petrovice se umístila na konečném 7. místě. Žáci dosáhli celkové úspěšnosti 42,2 %. Stejného umístění dosáhli v obou částech dotazníku. Podle výsledků tedy řadíme tuto školu na poslední místo mezi všemi testovanými školami.

Maximální dosažený počet bodů činil 9. Tento počet bodů získal pouze 1 žák. Minimálního počtu bodů dosáhl také 1 žák, a sice 3 body. Průměrný počet bodů na jednoho žáka za celý test činí – 6,34.

Tab.2 : Úspěšnost škol v jednotlivých otázkách

Otázka	Úspěšnost (%)							Celková
	1.ZŠ	2.ZŠ	Gymnázium	ZŠ				
	Sedlčany	Propojení		Sedlčany	Kosova Hora	Chlum	Sedlec Prčice	
1	57,7	0,0	14,8	43,8	0,0	27,8	15,8	22,8
2	57,7	50,0	92,6	62,5	41,7	77,8	57,9	62,9
3	40,0	51,4	63,0	82,5	70,0	68,9	15,8	55,9
4	82,7	83,9	66,7	68,8	75,0	47,2	55,3	68,5
5	96,2	87,5	92,6	78,1	95,8	77,8	78,9	86,7
6	84,6	32,1	88,9	75,0	54,2	66,7	89,5	70,1
7	49,4	47,6	68,5	49,0	63,9	55,6	33,3	52,4
8	76,9	57,1	88,9	31,3	75,0	5,6	21,1	50,8
9	66,4	52,7	64,8	68,8	8,3	30,6	40,8	47,5
10	76,9	75,0	84,0	83,3	100,0	87,0	86,0	84,6

Tab.3 : Pořadí škol v jednotlivých otázkách

Otázka	Pořadí škol v jednotlivých otázkách						
	1.ZŠ	2.ZŠ	Gymnázium	ZŠ			
	Sedlčany	Propojení		Sedlčany	Kosova Hora	Chlum	Sedlec Prčice
1	1	6/7	5	2	6/7	3	4
2	4/5	6	1	3	7	2	4/5
3	6	5	4	1	2	3	7
4	2	1	5	4	3	7	6
5	1	4	3	5/6	2	7	5/6
6	3	7	2	4	6	5	1
7	4	6	1	5	2	3	7
8	2	4	1	5	3	7	6
9	2	4	3	1	7	6	5
10	6	7	4/5	4/5	1	3	2

Zdroj: Vlastní výzkum

Největší problémy žákům činila otázka první, kde dosáhli průměrnou úspěšnost pouze 22,8 %, a naopak nejlepšího výsledku dosáhli žáci v otázce číslo 5, kde byla celková úspěšnost 86,7 %. Velmi zajímavý je i výsledek u otázky číslo 10, kde bylo dosaženo také velké úspěšnosti 84,6 %. Celkově dopadli žáci lépe v socioekonomické části testu a to v poměru 65,3 % : 52,5 %.

Jak bylo uvedeno, nejméně úspěšní byli žáci při vyplňování první otázky: „Do jaké geomorfologické jednotky byste zařadili Sedlčanský region“? Tento výsledek je dle mého názoru způsoben jednak tím, že většina žáků nezná termín „geomorfologická jednotka“ a tím pádem ani mnozí nevěděli, co mají do dané odpovědi napsat. V rámci výuky fyzické geografie by se ovšem žáci s tímto termínem na 2. stupni ZŠ již setkat měli, takže bude zřejmě problém i v tom, že většina z nich skutečně nemá představu o tom, že Sedlčanský region zařazujeme do geomorfologické jednotky Středočeská pahorkatina. Značné nedostatky mají žáci také v oblasti průmyslu na Sedlčansku. Potíže jim činilo především zařazení do odvětví průmyslu a do testů mi tedy velmi často psali pouze konkrétní druhy výrobků, které se v daném podniku vyrábějí. Příliš se žákům nedařilo ani v otázce, kde měli za úkol vybrat ze tří možností přibližný počet obyvatel měst Sedlčany a Příbram. Naopak nejlehčí připadala žákům otázka pátá, kde měli uvést jména dvou slavných osobností Sedlčanského regionu, a sice rybníkáře Jakuba Krčina a hudebního skladatele Josefa Suka. Velmi příjemně mne také překvapila úspěšnost žáků u otázky poslední, kde měli za úkol zakroužkovat 3 nejdůležitější zemědělské plodiny pěstované na Sedlčansku.

5.3. SHRNU TÍ

SHRNU TÍ VÝSLEDKŮ TESTŮ

Můj předpoklad, že nejúspěšnější v testech budou žáci gymnázia, byl správný. Tento výsledek by zřejmě očekával každý. Pokud se ale podíváme podrobněji na hodnocení úspěšnosti zjistíme, že ve fyzickogeografické části testu se umístili žáci gymnázia až na 3. místě. Před nimi se umístili žáci ze ZŠ Sedlčany a ZŠ Kosova Hora. Tento posun způsobily jednak 2 otázky z fyzického zeměpisu, kde se žáci gymnázia umístili ze všech testovaných škol až na pátém místě, ale zřejmě také fakt, že velký počet žáků z některých základních škol měl v testu podezřele velmi podobné odpovědi (a to i v případě, že měli žáci formulovat odpověď vlastní), což podle mého názoru bohužel snižuje objektivitu výsledků testů. Nejvhodnější způsob, kterým bychom objektivně zjistili kvalitu výuku na jednotlivých

školách by byla osobní přítomnost na hodinách zeměpisu, což je bohužel časově náročné a v jednom školním roce zřejmě i nereálné. Výsledky testů proto považuji spíše za orientační a nedovolím si kritizovat kvalitu výuky ani na jedné z výše jmenovaných škol. Výsledek žáků gymnázia mne potěšil o to více, že navzdory nejkratší časové dotaci věnované učivu o místním regionu si žáci při plnění testu vedli nejlépe ze všech. Předpokládám zde i větší individuální zájem žáků o učivo a celkově širší přehled nejen ve výuce zeměpisu.

Svámi znalostmi mě příjemně překvapili i žáci z venkovské školy Kosova Hora, kteří se umístili v žebříčku úspěšnosti celkově na třetím místě a ve fyzickogeografické části testu dokonce na druhém. Ze všech testovaných škol mají právě žáci ZŠ Kosova Hora největší přehled v oblasti vodstva a průmyslu na Sedlčansku. Podle dotazníku místní učitelky probírají daný region skutečně podrobně a zaměřují se na všechny důležité složky v regionu.

1.ZŠ Sedlčany věnuje problematice místního regionu nejdelší časovou dotaci. To se projevilo i v konečných výsledcích testů, v nichž se žáci umístili na druhém místě. Bohužel musím zároveň konstatovat, že výše zmíněná informace o nápadně stejných odpovědích v testu u velkého počtu žáků se týká právě této školy.

Pokud se budeme zabývat druhým extrémem, a sice kdo skončil v testech na posledním místě, vychází nám ve fyzickogeografické i socioekonomické části testu ZŠ Petrovice. Ředitelka školy (a zároveň i učitelka zeměpisu) s tímto výsledkem předběžně počítala a sdělila mi, že oblast, na kterou jsem se v testu dotazovala je při probírání regionu pro ně dost vzdálená, jelikož se vyskytují na rozhraní jižních a středních Čech. Problematiku místního regionu zde spíše zaměřují na oblast Petrovicka. ZŠ Petrovice sice patří mezi nejvzdálenější školy od města Sedlčany, nicméně jak jsem již naznačila v metodice práce, test byl záměrně koncipován tak, aby nezvýhodňoval žádnou z testovaných škol a aby se v testu objevila vždy alespoň jedna otázka z blízkého okolí každé školy, popřípadě aby mohli žáci formulovat odpověď vlastní. Nejinak tomu bylo i v případě ZŠ Petrovice, kde jsem se tázala na osobnost Mistra Jana Husa a s ním spojenou Husovu kazatelnu, vyskytující se přímo na Petrovicku. V této otázce se žáci ZŠ Petrovice sice umístili na prvním místě, ale problémy jim činily otázky ze znalostí vodstva na Sedlčansku, počtu obyvatel a problematika turistických zajímavostí, které mohli žáci také navrhnout v rámci svého blízkého okolí. Navíc ZŠ Petrovice je jedinou ze Sedlčanských škol, ve kterých se zabývají problematikou místního regionu v osmém i devátém ročníku a toto téma zařazují i do výuky přírodopisu. Otázkou tedy zůstává, proč právě na této škole dopadli žáci v testu nejhůře. Napadají mě dva důvody. Buď jsou učitelé na této škole při výuce o místním regionu skutečně zaměřeni pouze na užší oblast Sedlčanského regionu, v němž orientují výuku převážně do okolí Petrovic nebo se při výuce

této látky příliš nezabývají zeměpisnými pojmy a učivo mají zaměřeno spíše přírodopisně. To usuzuji z dotazníku místní učitelky, která v něm jako nejčastější metody výuky popisuje vycházky a exkurze po okolí, které žákům nabízí naučné stezky a přírodní zajímavosti, a ty jsou významnější především z pohledu přírodopisného než zeměpisného.

Obavu z výsledků testů měl i ředitel ZŠ Sedlec Prčice, neboť na této škole chybí aprobovaný učitel zeměpisu. Žáci z této školy si ale nakonec v testu nevedli nejhůře. Skončili celkově na pátém místě, dobře se jim dařilo zejména ve fyzickogeografické části testu, kde se posunují na příčku čtvrtou. Jelikož nemám z této školy žádný dotazník od učitele, který zde problematiku místního regionu vyučoval, je trochu obtížné hodnotit příčiny konečných výsledků. Sedlec Prčice je malé město, které je od Sedlčan vzdálené cca 15 km, takže zde hraje roli obdobná situace jako u ZŠ Petrovice, a sice orientace výuky o místním regionu spíše do okolí Sedlce-Prčice. Tím pádem si dovolím hodnotit kvalitu výuky na této škole pozitivně, neboť místní žáci přesáhli svými znalostmi i městskou školu 2. ZŠ Propojení, kde bych očekávala u žáků bližší vztah a tím pádem i větší znalost Sedlčanského regionu. Tato škola se však nakonec umístila až na šestém místě.

Z tabulky můžeme vyčíst, že v testech dopadli celkově lépe žáci z městských škol, ale tento rozdíl není velký. Městské školy se dostaly do popředí zejména díky dobrým výsledkům žáků gymnázia. Z konečných výsledků testů za všechny školy Sedlčanského regionu nemohu jednoznačně tvrdit, že by některá z vesnických nebo městských škol neposkytovala žákům dostatečné znalosti o místním regionu. Žáci z vesnických škol si vedli v testech jen nepatrně hůře než žáci z městských škol.

Pokud bych měla výzkum obecně shrnout, řekla bych, že se žákům lépe vybavují věci, které mohou vidět kolem sebe, jako jsou například důležité plodiny pěstované na Sedlčansku nebo významné podniky v tomto regionu, a hůře se jim vybavují informace, které se týkají paměťového učení, tzn. počet obyvatel, názvy z oblasti fyzické geografie apod.

Nově zavedené trendy ve výuce zakotvené v současných vzdělávacích dokumentech se zaměřují právě na to, aby se u žáků nekladl hlavní důraz na paměťové učení čili zapamatování si co největšího počtu informací, ale metody výuky jsou naopak koncipovány tak, aby si žáci dokázali sami vyhledávat a třídit informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je efektivně využívali v procesu učení, tvůrčích činnostech a praktickém životě. Záleží tedy na tom, aby se v pedagogické praxi co nejdříve uplatnily tyto nové, doufáme efektivnější, způsoby výuky.

Z těchto výsledků si odnáším inspiraci a poučení také pro vlastní návrh koncepce učiva o místním regionu a budu tedy pokládat za důležité, aby se kladl větší důraz na

vizualizaci učiva, např. pomocí fotografií a dalších způsobů grafického znázornění, aby se žáci dozvídali informace o svém regionu zejména vlastní zkušeností a činností v terénu.

SHRNUTÍ VÝUKY NA ŠKOLÁCH

Z odpovědí učitelů jednotlivých škol lze shrnout několik obecných závěrů. Výuka místního regionu probíhá na základních školách i nižším stupni gymnázia velmi podobným způsobem.

Co se týká ročníku, ve kterém je téma místního regionu vyučováno, jedná se u všech škol o ročník osmý v rámci učiva o České republice, výjimku tvoří pouze ZŠ Petrovice, která se zabývá touto látkou ještě i v 9. ročníku. Většina učitelů se snaží vybírat takové metody a formy výuky, při kterých se projeví zejména aktivita žáků – skupinové a samostatné práce, referáty či individuální vyhledávání informací o regionu. Nesetkala jsem se s případem, že by na některé škole bylo téma prezentováno žákům pouze prostým učitelovým výkladem.

Časová dotace vyčleněná výuce místního regionu je už na každé škole trochu odlišná. Nejméně času věnuje výuce o místním regionu gymnázium, a sice 1 – 1,5 hodiny, naopak nejdelší časovou dotaci jsem zaznamenala na 1.ZŠ Sedlčany, kde se touto problematikou zabývají 8 vyučovacími hodinami. Všechny 7 škol podniká v rámci výuky exkurze či výlety po okolí, každá škola je ovšem směřuje na jiná místa, podle svého uvážení a lokalizace. Jedná se jak o výlety do přírody (školami oblíbená je zejména oblast podél Vltavy – Častobor), tak návštěvy některých podniků, muzeí apod.

Informace o Sedlčanském regionu shánějí učitelé a žáci z různých materiálů. Obecně lze z dotazníků usoudit, že neexistuje žádný univerzální zdroj, ze kterého by mohli tyto informace získávat, a proto se každá škola ve zdrojích informací částečně rozchází. Nejčastěji se mi v dotaznících objevovaly zdroje typu webových stránek Sedlčanska, informačních letáků a různé druhy regionálních či tematických map.

Zajímala jsem se také o aprobaci a délku učitelské praxe. Obecně lze shrnout zjištěné údaje takto: kromě jednoho vyučují místní region na dotazovaných školách aprobovaní učitelé zeměpisu s různou délkou praxe od 2 do 35 let a že pouze 2 kantoři jsou v Sedlčanském regionu přistěhovalí. Zamyslela jsem se proto nad tím, zda se tato fakta vzhledem k výsledkům testů na těchto třech školách nějak negativně neprojeví a došla jsem k názoru, že chybějící aprobace ani přistěhovalí kantoři kvalitu výuky žádným způsobem nesnižují a nemohu ji proto označit za méně kvalitní či „ochuzenou“.

6. NÁVRH KONCEPCE VÝUKY MÍSTNÍHO REGIONU

V této kapitole se budu podrobně zabývat vlastním zpracováním návrhu koncepce výuky Sedlčanského regionu na 2. stupni základních škol a nižších ročnících víceletých gymnázií. Jednotlivé podkapitoly se budou týkat časové dotace, metod a forem výuky, návrhem školního geografického projektu a návrhem exkurze do okolí. Součástí je i několik stran navrženého učebního textu, doplněného pracovními listy stejné tematiky.

6.1. METODY A FORMY VÝUKY VHODNÉ PRO VÝUKU MÍSTNÍHO REGIONU

Při volbě vhodných metod pro výuku tématu místního regionu jsem se inspirovala především v publikaci Kühnlové, H., (2007).

Ve výuce místního regionu lze uplatnit řadu netradičních metod a forem výuky, které jsou založené především na činnostech žáka a zároveň směřují k rozvoji žákovy osobnosti. Frontální formy výuky by se proto v tomto případě měly omezit na minimum. Nejčastěji využívané by měly být především různé typy skupinových prací, ale i takové činnosti, kde se projeví schopnosti, vědomosti a dovednosti každého žáka zvlášť.

Mezi prvními metodami vyzdvihnu jednu z nejdůležitějších, a sice **terénní cvičení**, při nichž mohou žáci provádět řadu praktických činností (pozorování, kreslení, fotografování, hodnocení apod.). Samostatně můžeme vyčlenit i metodu **práce s mapami a plány** měst či obcí (mapy regionální, tematické, historické i aktuální). K tomu můžeme zařadit i tvorbu **myšlenkové mapy**, při níž mohou žáci projevit svou kritickou a tvůrčí činnost. Velmi oblíbenou metodou (a při výuce místního regionu také dobře využitelnou) se v poslední době stala tzv. metoda **brainstormingu**. Tato metoda spočívá ve zjišťování a registraci okamžitých nápadů, návrhů apod. a je tudíž stavěna na zkušenostech a vědomostech žáků. Příkladem využití této metody v praxi je např. posuzování kvality životního prostředí v obci nebo např. uvádění problémů, které se vyskytují v místě bydliště žáka. Zde učitel nezahajuje výuku často používaným výkladem, ale přímo brainstormingem. V úvodní části můžeme nechat žáky vyslovovat jejich názory na kvalitu životního prostředí v daném místě (co se jim líbí / nelíbí, co je ohrožuje, v čem vidí problém do budoucna) a v další části budou mít za úkol zamyslet se nad tím, jak by se mohl stav této situace zlepšit, jak by se daly existující problémy vyřešit apod. I metoda brainstormingu má stanovená pravidla, která by měli žáci při výuce dodržovat, aby tato činnost neztratila svůj smysl.

Dále se nabízí pro poznávání místní krajiny **vyhledávání a zpracování informací** z publikací různého druhu nebo z internetu a také práce s historickými materiály. Tuto metodu můžeme zároveň spojit s **návštěvou muzea** nebo jiných historických, kulturních či technických památek. Některý region nám může nabídnout např. i lidovou architekturu. Velmi užitečná je i **beseda** se zajímavými osobnostmi: pamětníky, kronikáři, místními spisovateli či výtvarníky, starostou, ochránci přírody atd. Žáci se mohou do výuky zapojit také **diskusí** nebo tvorbou **školního geografického projektu**. Pozornost této formě výuky je věnována v samostatné kapitole 6.3.

Blíže bych se pozastavila ještě nad metodami směřujícími k tzv. **autentickému učení**. Ty jsou zaměřeny na praktické využití učiva (návrh řešení skutečných problémů, průzkum v terénu, atd.) a jsou postaveny na činnostech s originálními podklady a předměty. Řeší se úkoly, jejichž výsledky přesahují rámec tradičního vyučování. Autentické učení zahrnuje shromažďování, výběr, interpretaci a tvůrčí zpracování poznatků. Ty jsou často nové nebo dokonce objevné i pro učitele. Příklady činností v rámci autentického učení mohou být následující: budování naučné stezky, sestavení brožurky o chráněných objektech a územích, návrh cyklistické stezky, průzkum čistoty vody v potoce, tvorba plakátu s různou tematikou apod.

Vrátím-li se k metodám, které jsou učiteli na školách, kde jsem prováděla výzkum, nejvíce využívány, nalezneme mezi nimi řadu z výše jmenovaných. Učitelé se v případě výuky místního regionu, ale i v ostatních případech, snaží často vyhnout tradičnímu výkladu a metodám, kde hlavními aktéry byli doposud právě oni sami a naopak přenášejí více aktivity a odpovědnosti na žáky. Místo toho, aby je přesycovali informacemi, které by se měli mechanicky učit nazpaměť, postaví je přímo před řešení nějakého problému či úkolu, a tak propojí obsah učení se skutečným životem. Žák tímto stylem vzdělávání získává větší jistotu a sebevědomí, učí se formulovat vlastní myšlenky a názory, snaží se je obhajovat, ale zároveň se učí naslouchat i ostatním lidem, pomáhat slabším apod.

Na 1.ZŠ Sedlčany jsem byla osobně přítomna při prezentaci školního geografického projektu o Sedlčanském regionu. Tento projekt byl určen pro 6. až 9. ročníky a učitelé v něm vystupovali jen jako koordinátoři a pomocníci. Jednotlivé skupiny žáků vypracovávaly několik témat z různých oblastí Sedlčanského regionu. Shromažďovaly informace a materiály, které jim posloužily k následné tvorbě plakátu na dané téma. Pro prezentaci výsledných prací byl vyčleněn jeden den, v němž si skupiny žáků představovaly navzájem svá konečná díla. Plakáty byly následně vyvěšeny po stěnách budovy školy, aby se s jejich

obsahem mohli žáci a učitelé seznámit podrobněji. Osobní účast při prezentaci tohoto projektu mi posloužila k získání další inspirace při tvorbě vlastního návrhu projektu.

Důležitou roli, nejen při výuce místního regionu, hraje motivace daného učiva. Zde záleží zejména na pedagogickém mistrovství učitelů, zda dokáží své žáky pro dané téma získat. Měli bychom se pokusit navodit u žáků chuť a zvědavost při poznávání jejich nejbližší okolí, zdůraznit jedinečnost místního regionu a snažit se ukázat praktickou cenu tohoto učiva.

6.2. ČASOVÁ DOTACE A ZAŘAZENÍ UČIVA O MÍSTNÍM REGIONU

Časová dotace pro výuku místního regionu může být dosti různá. Zde hodně záleží na konkrétním vyučujícím, jakou váhu tomuto učivu přikládá. Nové pojetí výuky podle RVP dává v tomto ohledu školám značnou autonomii.

Téma místního regionu by se nemělo vyučovat pouze v hodinách zeměpisu, neboť jej lze díky širokému spektru informací dobře provázat i s ostatními přírodovědnými a společenskovedními obory, patřících zejména do vzdělávacích oblastí Člověk a příroda, Člověk a společnost, ale popřípadě i dalších. Proto bych nerada určovala přesný termín vymezený pro výuku místního regionu do toho či onoho ročníku a nechala bych na každém učiteli, ať sám rozhodne, kdy je výuku tohoto tématu vhodné zařadit v průběhu školního roku. Přikláníla bych se spíše k teorii, aby se učitelé zeměpisu snažili aplikovat obecné geografické informace a data na příklad místního regionu, a to průběžně ve všech ročnících na druhém stupni a nižších ročnících gymnázia. Informace tak budou pro žáky snáze zapamatovatelné, neboť budou přeneseny do prostředí jím blízkého a zároveň tímto způsobem výuky napomůžeme ke splnění několik didaktických zásad – především názornosti a trvalosti.

Jak jsem již zmínila na začátku, mezipředmětovou povahu učiva o místním regionu lze využít k tomu, aby se v každém předmětu vyčlenila část časové dotace právě pro místní region, přičemž je tedy nutná spolupráce s učiteli těchto předmětů. Hlavní časová dotace by samozřejmě byla součástí předmětu zeměpis. Zde bych navrhovala minimálně 6 vyučovacích hodin nejlépe v rámci výuky geografie České republiky (nejspíše v osmém ročníku základní školy, resp. tercii gymnázia). V tomto čase není započítána doba věnovaná této problematice v průběhu roku ani případné terénní cvičení či exkurze. V navržených šesti hodinách bych se postupně zabývala následujícími tématy – první hodina - vymezení a poloha regionu, geologie a povrch, druhá hodina - vodstvo, podnebí, fauna a flora, třetí hodina by byla věnována průmyslu a zemědělské činnosti v regionu, čtvrtá pak obyvatelstvu a službám, v páté hodině

bychom se věnovali turistickým zajímavostem a ochraně přírody a šestá hodina by byla opakovací.

Vhodnou formou výuky je i výuka podle týdenního plánu. Přínosný je zejména pro integrovanou výuku a pro realizaci průřezových témat rámcového vzdělávacího programu. Při výuce podle týdenního plánu se jedná o promyšlený a předem připravený týden, v němž je v několika vyučovacích předmětech výuka plně věnována jednomu významnému tematickému celku, a to podle společně sestaveného harmonogramu. Jako součást přípravy týdenního plánu může být ve škole připravena výstava fotografií, promítání filmů a další podobné aktivity, které poslouží k tomu, aby žáci na poznávání svého regionu formou výuky podle týdenního plánu nezapomněli.

Nejde zde jenom o teoretické informace, ale zejména i praktická činnost žáků se v tomto případě dá velmi vhodně využít. Aplikovat by se dala například při vypracování školního geografického projektu na téma z prostředí místního regionu apod. V tomto případě by bylo zapotřebí mnohem více času. Zpracování projektů je zpravidla otázkou týdnů nebo dokonce měsíců.

6.3. ŠKOLNÍ GEOGRAFICKÝ PROJEKT

Podstatou metody školního geografického projektu (dále jen ŠGP) je řešení úkolu, který skutečně existuje nebo by mohl existovat. Zaměřený je většinou na aktuální problémy právě z oblasti místního regionu. Předpokladem pro realizaci ŠGP jsou: potřebné vědomosti žáků z různých předmětů, praktické dovednosti a zkušenosti z každodenního života, které žáci uplatní při tvorbě a následné prezentaci zadaného úkolu. Projekty mohou přesahovat hranice jednoho oboru a velmi často se při nich propojuje učení s praxí. Jedná se téměř výhradně o práci skupinovou, ale každý žák by měl být schopen navrhnout vlastní způsob řešení problému a přispět svými schopnostmi a vědomostmi při celkové realizaci projektu.

Práci na ŠGP můžeme rozdělit do několika částí. V didaktických publikacích jsou nejčastěji navrhovány tyto: **a) motivační úvod** – podstatou je seznámit žáky se smyslem a cíli projektu, probudit zájem a chuť zapojit se do řešení úkolu, **b) rozbor úkolu, možnosti řešení** – jedná se o přípravnou fázi, seznámení žáků s podklady, materiály, odkazy atd. a rozhovor o způsobech a postupech řešení, **c) zpracování projektu** – může být zpracováván ve škole nebo v terénu, eventuelně i ve volném čase žáků, starším žákům můžeme ponechat větší volnost, ale dbáme na dodržení termínu odevzdání výsledků **d) shrnutí**: prezentace výsledků před třídou, diskuse, návrhy řešení, závěr – jedná se o propojení výsledků činnosti všech

skupin, hodnocení práce žáků, hledání společného řešení a jeho významu, **e) využití projektu** – různými způsoby, záleží na typu projektu, na základní škole se nabízí výstava v budově školy, eventuálně na veřejném prostranství apod.

PŘEDNOSTI PROJEKTOVÉHO VYUČOVÁNÍ

Před samotným rozбором a popisem konkrétního projektu se ještě zmíním o přednostech projektového vyučování, abych odůvodnila volbu právě této aktivizující formy výuky. Jak již bylo řečeno, při projektovém vyučování se volí téměř výhradně témata či situace ze skutečného života. Nejedná se o úkoly typicky školní, ale vycházející ze životního prostředí žáků. Může se jednat i o problémy, které si volí žáci sami a sami je chtějí řešit. Přednosti spočívají zejména v tom, že žáci získávají zkušenosti a poznatky uceleně v integrované podobě. Protože řeší problémy většinou z pohledu několika předmětů, lépe si dávají zjištěné poznatky do souvislostí. Předností je i seznámení žáků s reálným životem, možnost pracovat v týmu a s tím související rozvoj komunikativních a sociálních zkušeností. Učí se vzájemně si pomáhat, naslouchat jeden druhému, vyměňovat si názory a obhajovat své nápady a myšlenky. Práce na projektu respektuje individuální potřeby a možnosti žáka.

REALIZACE A POPIS PROJEKTU

Žáky druhého stupně základní školy (dál jen ZŠ), popř. nižších ročníků gymnázia, bych postavila před úkol vypracovat turistického průvodce Sedlčanským regionem pro tuzemské i zahraniční návštěvníky. Projekt by mohl nést název - „Vítejte v Sedlčanském regionu!“ Konečný průvodce nemusí být určen výhradně turistům, protože informace v něm obsažené by měly přesahovat hranice základních (turisty nejčastěji vyhledávaných) údajů. Jde o téma, které svým obsahem zasahuje v podstatě do všech vyučovacích předmětů. Zeměpis však hraje stěžejní roli a bude tak předmětem, který celou realizaci projektu zastřeší.

Cíl projektu

V rámci integrovaného pojetí výuky místního regionu jsem záměrně zvolila metodu, při které zapojím všechny žáky devátých ročníků do společné činnosti, jejíž výsledkem, a tedy i jedním z cílů projektu by mělo být poznání místního regionu z pohledu několika předmětů vyučujících se na druhém stupni ZŠ. Právě spolupráce žáků je v tomto případě důležitým prvkem, který se projeví při závěrečném sjednocování zjištěných informací a získaných materiálů, po kterém bude následovat společný výstup - prezentace práce pro ostatní žáky a

učitele. Cílem je také rozvíjet klíčové kompetence, především kompetenci komunikativní a sociální, kompetenci k učení a k řešení problémů.

Časová dotace

Zvýšené náročnosti celé práce by měla odpovídat i časová dotace vymezená pro vypracování průvodce. Při projektovém vyučování nejde o to naučit se co nejvíce a v co nejkratší době. Důraz je kladen naopak na kvalitu výuky. Žáci se musí naučit rozvrhnout plán činností tak, aby byl splněn termín odevzdání práce. Se základními informacemi o navrhovaném projektu bych žáky seznámila již na začátku školního roku, aby měli dostatek času na promyšlení a shromažďování informací, ale samotný projekt by byl zahájen až v druhé části školního roku. Někteří žáci by si například chtěli pořídit fotografie regionu v podzimním či zimním období a včasné oznámení připravovaného projektu by jim v tomto případě velmi pomohlo. Oficiální zahájení práce bych tedy stanovila na začátek března a výsledná prezentace by se konala přibližně v polovině května.

Organizační část

Seznámení žáků s připravovaným projektem

Informace z oblasti časové dotace, názvu projektu, způsobu prezentace, hodnocení a také následných možností využití projektu, bych jim sdělila přibližně ke konci měsíce září, kdy už se žáci stačili aklimatizovat po vstupu do nového školního roku. Důvody včasného oznámení jsem již zmínila výše.

Motivační úvod

Motivační úvod, který je nedílnou součástí jakékoli školní činnosti, by byl již součástí oznámení chystaného projektu ke konci září. Před samotným zahájením tvorby projektu v březnu se k němu můžeme ještě do té doby několikrát vrátit, připomenout hlavní informace a plynule tak přejít k samotné činnosti. Žáci mohou být inspirováni vidinou skupinové práce, společným řešením problémů a hledáním informací. Mají silnější motivaci dokončit práci, neboť se sami rozhodují, jak bude práce probíhat. Motivující pro ně může být i prostředí, kterého se projekt týká, neboť se budou pohybovat v terénu, který už znají a nyní budou mít možnost podílet se na jeho hlubším a komplexním poznání. Z jejich snahy vznikne průvodce regionem, ze kterého budou moci čerpat informace lidé z různých koutů České republiky či dokonce ze zahraničí.

Rozdělení do skupin

ŠGP se zúčastní všechny třídy devátého ročníku základní školy, resp. tercií gymnázia. Projekt se prolíná do více předmětů, a proto se podle počtu navržených témat na zpracování vytvoří odpovídající počet pracovních skupin. (Rozdělení do skupin by proběhlo na začátku zahájení práce na ŠGP). Velikost a počet skupin bude samozřejmě odvislý od velikosti školy - počtu tříd, které máme k dispozici a počtu dětí. Každá skupina si zvolí tři zástupce – jeden bude mít na starosti sledovat časové rozvržení práce, druhý (organizátor) celou skupinu při práci povede a třetí bude mít za úkol komunikovat při obtížích v práci a postupu s vyučujícím. Zodpovědnost za vedení těchto skupin bude mít vyučující zeměpisu, případně vyučující dalších aprobací s ohledem na téma skupiny. Náplní práce tohoto učitele bude podrobné seznámení žáků s projektem (cíle, termín odevzdání, kontrolní výstupy během práce, konečná podoba projektu, způsob hodnocení, zveřejnění výsledků apod.) a také by měl fungovat jako „poradce“ při vyskytujících se problémech. Žákům budou tedy nabídnuty možnosti konzultace s vyučujícím.

Hodnocení

Při této formě výuky bych nepoužívala tradiční klasifikaci. Nehodnotíme totiž ani tak výkon žáků, ale hlavně to, jak se celého úkolu zhostili, jak prezentovali své výsledky, pracovní proces a dovednosti, které mohli díky činnosti na projektu více rozvinout. Posuzovat můžeme jak jednotlivé žáky, tak práci celých skupin. Toto hodnocení by měl učitel provádět společně se žáky. Významným typem hodnocení projektového vyučování je tedy hodnocení slovní, obohacené o diskusi na téma, jak se žákům pracovalo, s jakými problémy se nejčastěji setkávali, co jim práce na projektu přinesla nebo nepřinesla nového apod. Možné je využít i sebehodnocení nebo vzájemné hodnocení mezi žáky.

Způsob prezentace, forma výstupu

Nezbytnou součástí projektu je prezentace. Při ní se učí žáci vystupovat před svými spolužáky a učiteli. V případě projektu na téma „Turistický průvodce“ bych navrhovala více způsobů prezentací, odvíjejících se podle tomu, komu jsou určeny.

Jedna varianta se týká výstupu pro žáky a učitele ve škole, druhá je určena veřejnosti. Ta první by se odehrála formou velkých nástěnných plakátů, které by vypracovala každá skupina z nashromážděných materiálů a informací. Prostřednictvím těchto plakátů by si pak jednotlivé skupiny představili navzájem všechna témata z regionu. Neomezovala bych ani případný zájem žáků využít při prezentaci jakoukoli jinou techniku pro obohacení a zpestření

výstupu. Z důvodu následného vystavení plakátů po stěnách budovy školy by však tvorba plakátu byla závazná pro všechny skupiny. Výjimku by tvořila ta skupina, která by v rámci informační techniky vytvářela konečnou podobu průvodce v programu Microsoft PowerPoint.

Na druhém způsobu výstupu by se podílely všechny skupiny najednou. Jejich úkolem bude zkompletovat informace a materiály do podoby průvodce, který by mohl mít například sešitovou podobu formátu A4. V průvodci nesmí chybět obsah, tematické mapy zkoumaného regionu s měřítkem, fotografie, obrázky, odkazy a důležité informace, které skupiny žáků podle zadaných témat zjistily a zpracovaly. Konečný průvodce bude podle potřeby a zájmu několikrát vytištěn a umístěn například do informačních středisek v regionu, škol, atd. Zároveň jej bude možné získat také v elektronické podobě. Na této podobě průvodce by se začalo pracovat až na úplný závěr ŠGP a byla by následně využita k prezentaci tématu pro všechny nižší ročníky, které se na tvorbě projektu nepodílely. Doba prezentace by v tomto případě záležela na volbě každého pedagoga.

Využití projektu

Využití konečné podoby průvodce regionem je široké. Kromě tuzemských a zahraničních turistů, kteří jej využijí z pohledu získávání informací potřebných pro pobyt a orientaci v regionu, o něj mohou projevit zájem i některé instituce, na mysli mám především různé typy škol, které jej mohou využít jako jeden z výukových materiálů pro učivo o místním regionu. V dnešní době jistě ocení zejména elektronické zpracování průvodce. Svě opodstatnění určitě nalezne i umístění průvodce v institucích, kde se nejvíce lidí schází především za účelem získání informací - informační střediska, muzea nebo knihovny.

NÁVRHY TÉMAT PRO JEDNOTLIVÉ PŘEDMĚTY

Pro rozdělení témat a skupin jsem si jako příklad zvolila základní školu, kde se vyskytují tři paralelní třídy devátého ročníku cca po 25 žácích. Budu mít tedy k dispozici 75 žáků, které rozdělím do patnácti skupin po pěti žácích a každé z nich přiřadím jedno téma. Návrh rozdělení témat do skupin je následující:

Matematika – 1 skupina:

- základní statistické údaje o regionu, shromažďování vhodných map s různým měřítkem, nejvýhodnější spoje veřejnou dopravou – napojení na dopravní síť ČR

Český jazyk – 1 skupina:

- vyhledat veškerou dostupnou literaturu o Sedlčansku, významné literární osobnosti regionu, práce na konečné úpravě textů průvodce

Dějepis – 2 skupiny:

1. skupina: po stopách historie, osidlování regionu, významné historické události a osobnosti regionu, památníky
2. skupina: návrhy výletů do okolí s historickou tematikou, hrady, zámky, muzea v regionu

Zeměpis – 3 skupiny:

1. skupina: fyzickogeografické informace o regionu (geologie, povrch, vodstvo, podnebí) a návrh výletu s fyzickogeografickou tematikou
2. skupina: základní socioekonomické informace o obyvatelstvu a návrh výletu se socioekonomickogeografickou tematikou
3. skupina: základní socioekonomické informace o hospodářství (historie, současnost)

Přírodopis – 1 skupina:

- místní fauna a flora, chráněné oblasti, seznam a stručné informace o naučných stezkách, problematika znečištění regionu

Výtvarná výchova – 1 skupina:

- pořizování fotodokumentace, obrázků, pohlednic, vlastní ztvárnění významné budovy či přírodního útvaru, „lákadla“ pro turisty, významné osobnosti regionu v oblasti výtvarného umění, grafická úprava průvodce

Hudební výchova – 1 skupina:

- významní hudebníci regionu, seznam pravidelných kulturních akcí, místa s kulturním vyžitím, pozvánky

Občanská výchova – 2 skupiny:

1. skupina: tradice, zvyky, pověsti o regionu, lidová architektura, rodiště slavných osobností
2. skupina: služby pro návštěvníky včetně otevíracích dob (pohostinství, ubytování, úřady, zdravotnictví, obchody, kempy...), služby a otevírací doba informačních center v regionu

Anglický / Německý jazyk – 1 skupina:

- shrnutí základních informací a údajů potřebných pro zahraniční turisty a jejich překlad do cizího jazyka

Informační technika – 2 skupiny:

1. skupina: seznam webových stránek o Sedlčansku, jejich obsah, odkazy pro turisty, zpracování konečné podoby průvodce v programech Microsoft Word a Excel
2. skupina: tvorba elektronické podoby průvodce v programu Microsoft PowerPoint

NÁVRH OBSAHU PÍSEMNÉ PODOBY PRŮVODCE

1) Všeobecná část:

Fyzickogeografická část:

- poloha a vymezení regionu s mapami
- geologie a geomorfologie území
- vodstvo, podnebí
- rostlinstvo, živočišstvo
- stručná historie oblasti

Hospodářství:

- zemědělství, lesnictví
- průmysl, těžba

Umělecké, historické památky, kultura:

- hrady, zámky, tvrze, zříceniny, poutní místa
- lidová architektura, muzea, památníky a rodiště slavných osobností
- divadla, společenské, kulturní a sportovní akce, technické památky
- návrhy výletů a tras po okolí

Významní rodáci kraje:

- literární umělci a regionální literatura Sedlčanska
- výtvarné umění – náměty ze sedlčanského okolí, významní výtvarníci
- hudba a místní hudební skladatelé

2) Praktické informace:

- dopravní spojení (hlavní příjezdové silnice, železnice, autobusové spoje...)
- ubytování (autokempy, chaty, hotely, turistické ubytovny, tábořiště...)
- stravovací zařízení
- služby návštěvníkům (cestovní kanceláře, informační střediska)
- zdravotní služba, pošta, služby pro motoristy
- cizojazyčný překlad základních informací

3) Mapy, obrázky, fotografie a další

6.4. NÁVRH ŠKOLNÍ EXKURZE NA SEDLČANSKU

Ročník – vhodné pro starší ročníky 2. stupně ZŠ (8., 9., ročník ZŠ/ tercie, kvarta gymnázia)

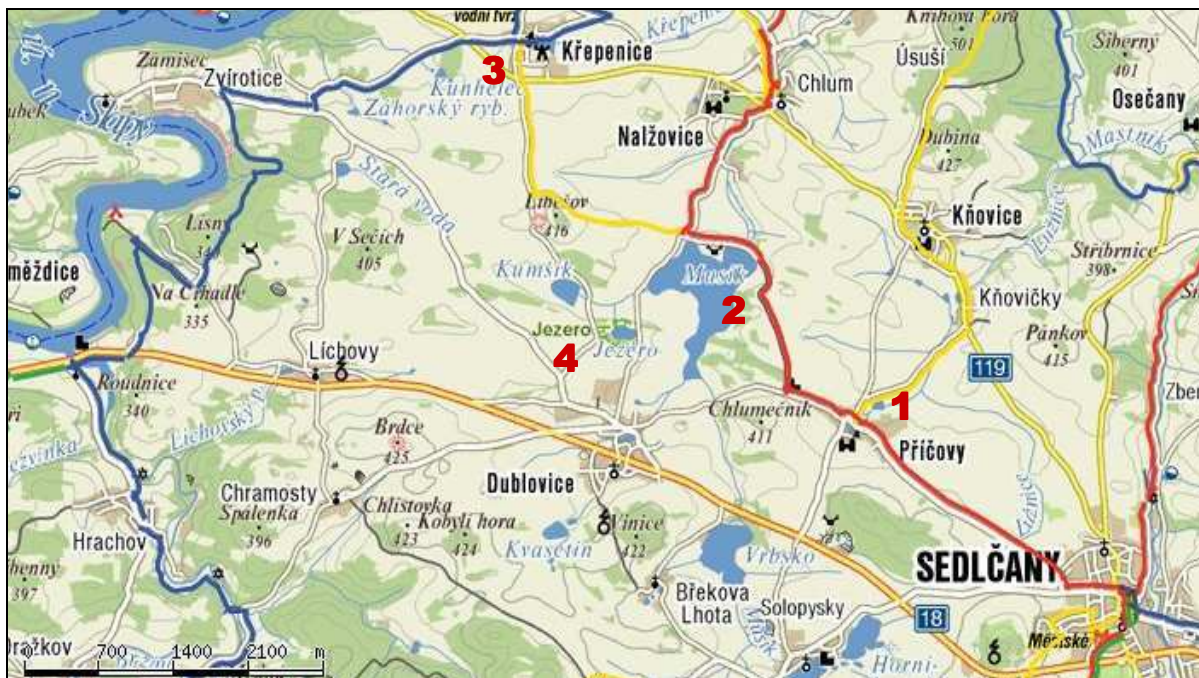
Start a cíl : Sedlčany, délka cca 20 km

Zastávky po cestě :

1. Příčovy – zřícenina větrného mlýna
2. Musík – rybník
3. Křepeň – vodní tvrz
4. Přírodní rezervace Jezero

Doba a délka exkurze: jaro (duben), jednodenní výlet na kolech

Mapa trasy:

zdroj: www.seznam.mapy.cz

(červeně a žlutě značena cykloturistická trasa)

Seznámení žáků s exkurzí:

Asi 14 dní před samotnou exkurzí by byli žáci ve škole seznámeni s jejím průběhem včetně všech zastávek, kde bychom se věnovali zdejší zajímavostem. Vzhledem k tomu, že jsou po cestě navrženy 4 zastávky, byli by žáci rozděleni do 4 skupin, z nichž každá by během těchto 14 dnů vypracovala referát na téma, kterého by se jednotlivé zastávky týkaly. Tyto referáty by pak vezli s sebou, aby mohli na místě seznámit své spolužáky se vším, co o dané lokalitě zjistili. Kromě referátů si pro své spolužáky připraví pár otázek a úkolů (jednoduchý pracovní list), které sestaví podle informací, jež budou obsaženy v referátu. Cílem je přimět své spolužáky naslouchat. Exkurze se tedy zúčastní všichni žáci aktivním způsobem, učitelé

budou pouze dohlížet na sdělované informace, kontrolovat pracovní listy a budou doplňovat informace vlastním výkladem. Tuto metodu jsem zvolila záměrně kvůli tomu, že žáci vnímají exkurze často jen jako „úlevy“ od každodenních školních povinností, výklady učitelů nevnímají a účel celé exkurze tak ztrácí svůj smysl. Při druhé zastávce u rybníka Musík bych žákům nechala volno na svačinu a odpočinek. Druhá pauza by následovala po prohlídce poslední zastávky u Přírodní rezervace Jezero, před cestou nazpět do Sedlčan. Předpokládaný návrat do Sedlčan by byl kolem třetí hodiny odpoledne.

Délkový rozpis trasy:

Exkurze s převážně fyzickogeografickou a historickou tematikou je navržena jako exkurze na kolech pro žáky druhého stupně základních škol (8., 9.), popř. nižších ročníků gymnázia (tercie, kvarta). Celková délka trasy činí necelých **20 km**. Začátek trasy by byl v Sedlčanech před budovou školy, kde by se žáci shromáždili kolem osmé hodiny. Odtud bychom se vydali přes Sedlčanské náměstí na cca 2,7 km dlouhou cestu po červené turistické značce (8133) směrem do obce Příčovy. Z této obce bychom po červené značce pokračovali ještě dalších cca 600 m, kde by byla první **zastávka u torza větrného mlýna**. Druhá zastávka by byla **u rybníka Musík**, kam se dostaneme, budeme-li pokračovat dále po červené značce asi 1,2 km, až na samotnou hráz rybníka. Odtud bychom pokračovali po značce žluté (8132), která se na konci hráze rybníka kříží s původní červenou trasou (viz mapa). Po cca 3,2 km bychom dojeli na třetí zastávku do Křepevic, kde bychom se podívali **na Krčínovu tvrz** a památník obětem koncentračního tábora a odtud bychom jeli stejnou cestou po žluté zpět až na křižovatku žluté a červené trasy. Zde bychom odbočili doprava a asi po 1 km bychom dorazili k poslední zastávce (viz 4), kterou je Přírodní rezervace **Jezero**. Po stejné silnici bychom jeli ještě asi 1 km až na křižovatku, kde bychom odbočili vlevo na silnici, která vede okolo větrného mlýna zpět do Příčov a Sedlčan.

Popis jednotlivých zastávek:

Exkurzi jsem se snažila navrhnout tak, aby žáci na cestě po svém okolí poznali místa s různou tematikou – především dějepisného, zeměpisného a přírodovědného charakteru. Není tedy zaměřena monotematicky. Vzhledem k této situaci by bylo vhodné, kdyby se exkurze zúčastnili učitelé výše zmíněných předmětů. Kromě seznamování s lokalitou v podobě referátů mohou učitelé pro žáky připravit praktické úkoly v terénu, jako například práci s kompasem, čtení z mapy, plnění krátkého orientačního běhu, tvorba jednoduché schematické mapy okolí, výpočty vzdáleností podle měřítka mapy, určování rostlin za pomoci

klíče, pořizování fotografií pro následnou tvorbu školní nástěnky, pozorování ptactva dalekohledem apod. Další odstavce budou obsahovat podrobnější popis jednotlivých zastávek tak, jak je postupně navštívíme. Nastíním v nich to, čím jsou tato místa zajímavá a co v nich bude hlavním předmětem pozorování či zkoumání.

1. Větrný mlýn u Příčov:

První zastávka je zajímavá především z hlediska dějepisného. Jedná se totiž o torzo větrného mlýna ze 17. století, stojící na návrší o nadmořské výšce 400 m. Jde o stavbu okrouhlého tvaru podobající se ohromné díži s mnoha okénky a otvory. V 2. polovině 18. století již nepracoval a byl částečně pobořen. Je postaven z lomové žuly a k vyzdívám okolo dveří a oken jsou použity pálené cihly. V roce 1995 provedl obecní úřad na vlastní náklady fixaci horní a dolní římsy. Pozůstatky mlýna jsou ojedinělou technickou památkou architektury v České republice. Informace o historii a současnosti tohoto objektu a principu fungování této stavby v minulosti by mělo být hlavní náplní referátu žáků. V blízkosti mlýna je umístěna informační tabule s mapou.

Torzo větrného mlýna

2. Rybník Musík:

Tato zastávka je zajímavá především z pohledu biogeografického. Rybník Musík se nachází mezi obcemi Dublovice a Červený. Je to největší rybník na Sedlčansku (48 ha), využívá se především k chovu kaprů a nadmořská výška jeho hladina činí přibližně 345 m. Jedná se o jedinečnou ornitologickou lokalitu. V zimním období se zde pravidelně objevuje přísně chráněný orel mořský. Na hladině můžeme pozorovat ohrožené druhy kachen – lžičáka pestrého, poláka malého, potápky. Z obojživelníků můžeme zaslechnout např. kuňky obecné. Objevují se tu i bekasiny otavní. Z rostlin se zde vyskytuje vzácný kamyšík vrcholičnatý. Žáci si mohou prohlédnout zajímavý mokřadní ekosystém a dozvědět se řadu zajímavostí o jeho funkci a významu v krajině. Uplatní se zde především informace z přírodopisu

s přesahem do ekologické výchovy. Z geografického hlediska lze uplatnit také informace o geologickém podloží tohoto území.

Kuňka obecná

Kamyšník vrcholičnatý

rybník Musík

3. Křepenice

Původně vodní tvrz vybuodoval koncem 16. století proslulý rožmberský regent Jakub Krčín. Rybník, který tvrz kdysi obklopoval, zde již sice nenajdeme, ale kvality jedné z nejvýznamnějších renesančních pevnostních staveb zůstávají. Dlouhodobé využívání tvrze k hospodářským účelům a zejména pak paláce jako sýpky zapříčinilo těžké poškození interiérů, které jsou dnes postupně restaurovány. Tvrz zdobí bílá sgrafitová omítka. Je přístupná po dlouhém kamenném mostě, jehož poslední část bývala padací. Ústředním objektem tvrze je patrový kamenný palác, stojící soliterně uprostřed nádvoří. Nad vchodem do paláce je zasazen kámen s letopočtem 1584 - datem ukončení výstavby tvrze. Teprve na konci dvacátého století získal tvrz soukromý majitel, který ji za podpory státu postupně rekonstruuje a připravuje zpřístupnění centrální budovy tvrze veřejnosti. Dalšími zajímavostmi v okolí jsou - Malé a Velké kolo - pozůstatky keltského hradiště, památná lípa nebo památník obětem zdejšího koncentračního tábora.

Úkolem žáků by bylo opět zjistit informace z historie a současnosti této tvrze, k jakým účelům sloužila, kdo zde pobýval, informace o Krčínovi atd. Vzhledem k zajímavé architektuře této budovy lze navázat i na informace z výtvarné výchovy, především z oblasti stavebních slohů.

Krčínova tvrz

4. Přírodní rezervace Jezero

Přírodní rezervace Jezero se nachází v katastrálním území obce Dublovice, u silnice k rybníku Musíku. Jezero je nejmladším chráněným územím na Sedlčansku (vyhlášeno v r. 2002), zaujímá plochu 7,09 ha a jeho nadmořská výška se pohybuje mezi 362 – 367 m. Hlavní důvod vyhlášení rezervace bylo mimořádné bohatství ptactva a obojživelníků. Lokalita je však významná i po stránce botanické a entomologické. Nejvíce zajímavých rostlin se nachází buď přímo ve vodě, nebo na březích (okřehek trojbrázdý, bublinatka jižní). Významný je výskyt jilmu vazu. Na sousedním poli byl zjištěn dnes ohrožený nepatrnc rolní. Bylo zde také objeveno 10 druhů obojživelníků, z kriticky ohrožených to je blatnice skvrnitá a čolek velký, který je velmi vzácným druhem v rámci celé ČR. V chráněném území bylo zaznamenáno hnízdění asi 50 ptačích druhů.

Výčet fauny a flory vyskytující se v této rezervaci by byl opravdu dlouhý. Skupinka žáků, která by měla tuto zastávku na starosti, by měla výklad o lokalitě zpestřit fotografiemi alespoň některých živočichů a rostlin a také by mohli přidat informace z oblasti ochrany přírody.

Přírodní rezervace Jezero

Význam a využití exkurze:

Význam této exkurze spočívá v praktickém poznání části místního regionu prostřednictvím několika vybraných kulturních památek a přírodních zajímavostí. Navíc tím, že je exkurze navržena jako výlet na kolech, zapojíme i fyzickou aktivitu žáků. Školní exkurze a výlety jsou pro žáky významným motivačním prvkem. Volbou této formy výuky je alespoň na chvíli „vytrhneme“ z každodenního stereotypu. Abychom celou exkurzi neuzavřeli pouze návratem do Sedlčan, vytvořili by žáci v dalších dnech ze svých referátů a pořízených materiálů (fotografie, obrázky, mapy...) nástěnku, která by byla na chodbě vystavena ještě několik dní poté.

7. NÁVRHY UČEBNÍCH TEXTŮ S PRACOVNÍMI LISTY

NÁVRH OBSAHU UČEBNÍHO TEXTU PRO VÝUKU MÍSTNÍHO REGIONU

Motivační úvod

Poloha a vymezení regionu

Fyzickogeografická charakteristika

- Geologie a geomorfologie
- Podnebí
- Vodstvo
- Rostlinstvo, živočišstvo

Obyvatelstvo a osídlení

Hospodářství

- Zemědělství
- Těžba a Průmysl

Služby a doprava

- Služby pro místní obyvatele, turisty
- Doprava

Turistika a cestovní ruch

- Kulturně-historické památky
- Přírodní památky a naučné stezky
- Významní rodáci kraje

Ochrana přírody

- Životní prostředí, chráněná území

Udržitelný rozvoj regionu

DOPORUČENÉ ZDROJE INFORMACÍ PRO NEVYPRACOVANÉ KAPITOLY:

Poloha a vymezení regionu:

www.sedlcansko.cz/mapa-regionu

www.risy.cz/mikroregiony_stredocesky_kraj

Sdružení obcí Sedlčanska – informační letáky

Rostlinstvo a živočišstvo

Malíček, J., Hlaváčková, Š., Jalovecká, M., (2007): Přírodní zajímavosti Sedlčanska. Nová tiskárna Pelhřimov, s. 103.

Kol. (1984): Střední Povltaví. Praha: Olympia, vyd. I., s. 313.

Doprava

<http://www.rsd.cz/Mapy/Soubor-map---kraje>

Barešová, J., Beránek, J., Doležal, D., (2003): Historie a současnost podnikání na Příbramsku. Žehušice, Městské knihy, vyd. I., s. 247.

www.idos.cz

Služby

<http://www.mu.sedlcany.cz/sluzby>

Tematický atlas Středočeského kraje. Kartografie Praha, 2005

Ochrana přírody

Malíček, J. (2003): Chráněná a navrhovaná chráněná území na Sedlčansku

Kol. (2007): Středočeský kraj, životní prostředí. Středočeský kraj, vyd. I., s. 253.

www.mas.sedlcansko.eu/pdf/SPL.pdf

www.nature.cz

Udržitelný rozvoj

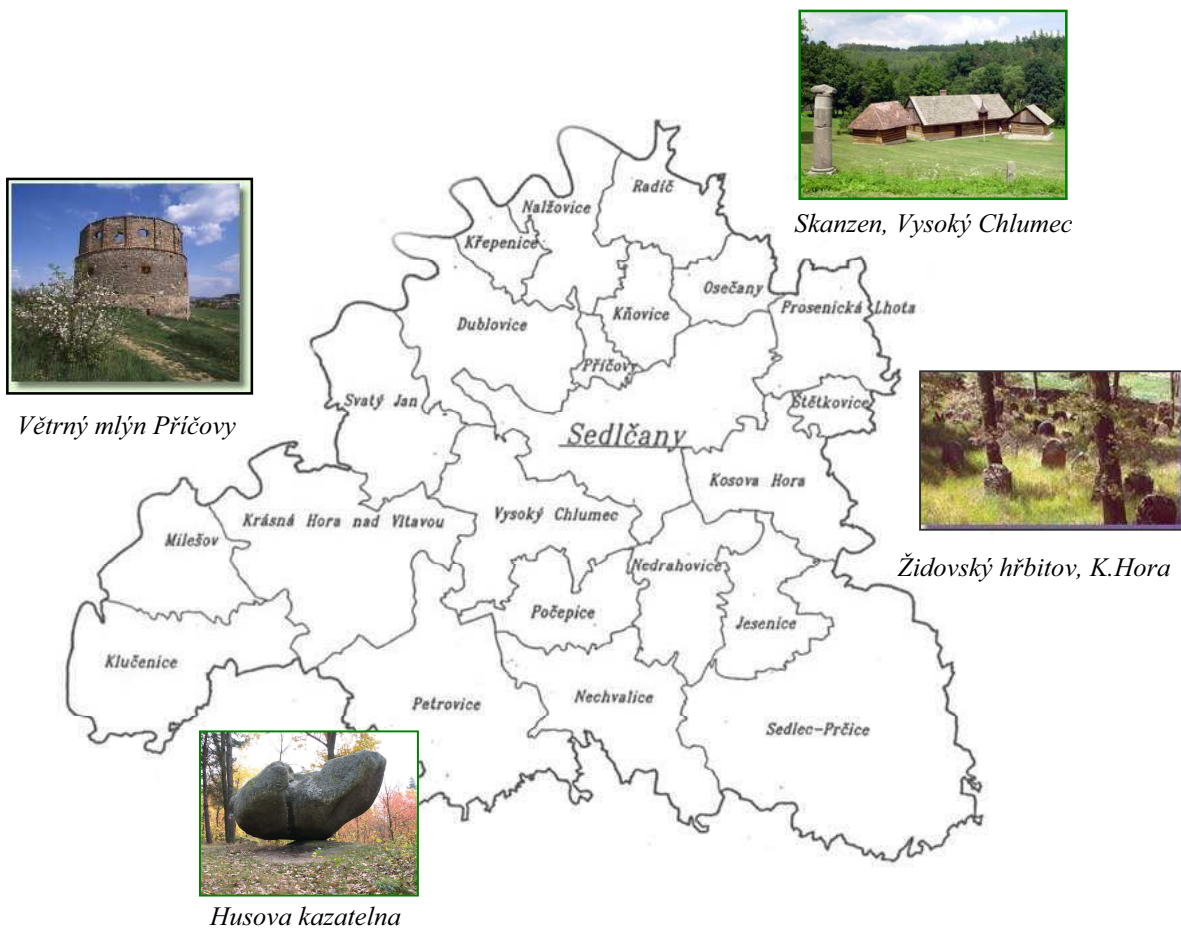
Kol. (2007): Středočeský kraj, životní prostředí. Středočeský kraj, vyd. I., s. 253.

www.mas.sedlcansko.eu/pdf/SPL.pdf

Příkryl, J., Burian, J.: Urbanismus a územní rozvoj – příklady programů rozvoje mikroregionů – Program rozvoje regionu Sedlčansko, ročník IV- číslo 3/2001

SEDLČANSKO – SEZNÁMENÍ S KRAJEM

Správní obvod obce s rozšířenou působností Sedlčany - SO ORP

Milí žáci,

vítejte v rozlehlé oblasti na jihu středních Čech, jejíž přirozeným centrem je město Sedlčany. V následujících hodinách se společně vydáme na cestu krajem, kterému vévodí gotický hrad Vysoký Chlumeč, za zmínku stojí také zříceniny hradu Ostromeč či dochované pozůstatky hrádku Kozí Hřbet nedaleko Radčice či zřícenina přemyslovského Vrškamýku. Za shlédnutí stojí i krásy přírodní – jsou to například známé žulové skály a bludné balvany na Petrovicku, mezi kterými vyniká viklan zvaný Husova kazatelna nebo údolí řeky Vltavy či potoka Mastníku.

Po cestě narazíme i na lidové roubenky se špýchary ve vsích na Petrovicku, romantický zámek Červený Hrádek se psím hřbitovem, opuštěné židovské hřbitovy v Kosově Hoře a nad Kamýčkem nad Vltavou nebo zbytky větrného mlýna u Přečovic. Můžeme vystoupat i na některou z řady rozhleden – Onen Svět, Veselý vrch u Mokřska nebo Drahoušek u Osečan.

Dalším přírodním bohatstvím regionu je soustava rybníků, u jejichž zrodu stál rožmberský rybníkář Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan. Ten není zdaleka jedinou slavnou osobností tohoto kraje. Nikomu z vás jistě neuniklo jméno rodáka, hudebního skladatele Josefa Suka, který byl pohřben v Křečovicích a každoročně ho připomíná hudební festival Sukovy Sedlčany.

Oblast sportu je v kraji zastoupena závody terénních motocyklů na Sedlčanské kotlině nebo mistrovstvím světa v kyadriatlonu. Někdo z vás se možná také někdy vydal na tradiční pochod „Praha- Prčice“.

Zkrátka, ať už zamíříte kterýmkoli směrem, pěšky nebo na kole, všude vás budou obkloповat krásy Sedlčanského kraje. Při každé zastávce si uvědomíte, jaké „bohatství“ na vás čeká, možná hned za rohem vašeho bydliště.

Výhled na Vltavu z Národní přírodní rezervace Drbákov

Dovolte ještě malou radu na závěr – Dívejte se co nejvíce kolem sebe a buďte všímaví. Je to jeden ze způsobů, který vám ulehčí práci při poznávání kteréhokoliv regionu. Až budete pracovat s učebním textem, zaměřte se především na tučně zvýrazněná slova. Některé informace by vám přece jen v hlavě utkvět měly.

Vydejte se tedy společně se svými učiteli na cestu, určitě vás rádi seznámí s historií i současností vašeho okolí. Tak s chutí do toho!

Poznámka:
tento symbol značí v učebním textu úkol pro žáky

GEOLOGIE

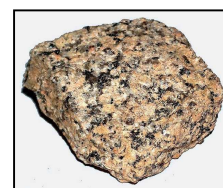

Než se pustíme do zkoumání geologie Sedlčanského regionu, zopakujte si nebo se nově naučte základní rozdělení hornin. Pomůže vám následující tabulka. Znáte i jiné příklady těchto hornin? Pokud ne, tak je s pomocí knížky nebo internetu vyhledejte a vypište si je do prázdné kolonky.

DĚLENÍ HORNIN	PŘÍKLAD	JINÝ PŘÍKLAD
vyvřelé (magmatické) - hlubinné, žilné, výlevné	žula (granit)	
přeměněné (metamorfované)	rula	
usazené (sedimentární)	vápenec	

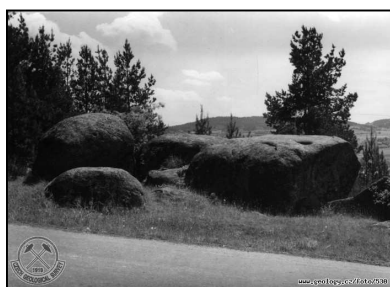
MŮŽEME ZAČÍT ZKOUMAT :

Celé území středního Povltaví náleží k **Českému masivu**, který je geologicky jednou z nejstarších částí evropské pevniny.

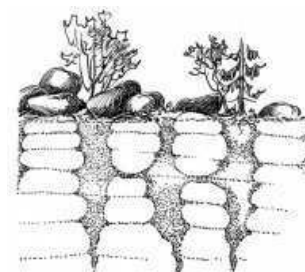
Žula

- Plošně nejrozsáhlejší geologickou jednotkou v Sedlčanském regionu je tzv. **středočeský plutonický komplex**, který můžeme rozdělit na řadu dílčích těles hlubinných vyvřelých hornin.
- Druhou, zcela odlišnou jednotkou je zóna tzv. **metamorfovaných ostrovů** tvořených převážně přeměněnými horninami (břidlice). Největším z nich je ostrov sedlčansko-krásohorský.

Balvany žuly typu Čertovo břemeno – Bratřejov

Pro Petrovicko („Kraj kamenů“) jsou typické **obří žulové balvany**. Znamé jsou také jako tzv. „čertovy balvany“ nebo „kamenná stáda“ a vznikly hlubinným zvětráváním žuly.

Hlubinné zvětrávání žul

V okolí můžeme nalézt i poměrně hodně žulových **lomů**. V některých z nich stále probíhá těžba. Mezi nejznámější patří například Obciny nebo Bořená Hora.

- ☞ Na Petrovicku nalezneme i výchozy krystalických **vápenců** a dalších hornin usazených v prvohorním moři, které byly později metamorfovány. Centrální a nejhodnotnější část se nachází v okolí obcí Týnčany a Skoupý. Utvořilo se zde i několik **jeskyní s krasovou výzdobou**. Celá vápencová oblast se nazývá **Týnčanský kras**.

Do příští hodiny zjistěte více informací o procesu zvětrávání. Připravte si krátký referát na 3 minuty. Pokuste se sehnat také obrázky s touto tematikou a nechte je kolovat ve třídě.

Podél toku Vltavy zasahuje do Sedlčanského regionu i tzv. **jílovské pásmo**. Jeho geologická stavba je velmi pestrá. Časté jsou břidlice nebo vulkanity.

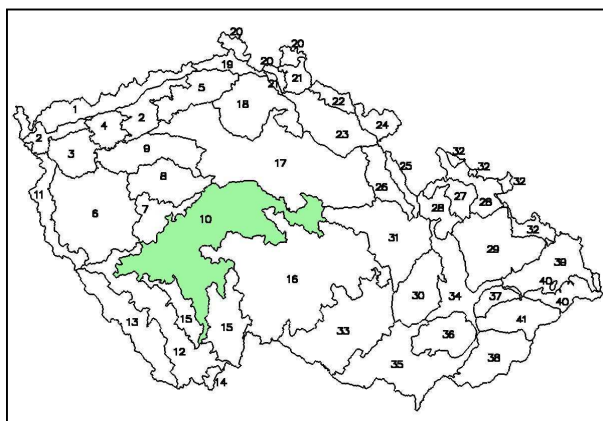
Břidlice

GEOMORFOLOGIE

Tvář krajiny Sedlčanska se formovala po mnoho set milionů let. Podložní horniny byly ovlivňovány horotvornými procesy a následně vystaveny silnému působení vnějších činitelů (voda, klimatické podmínky, vegetace...) a odnosu materiálu. V neposlední řadě byla krajina ovlivňována i zásahy člověka.

JAKÝ JE CELKOVÝ RÁZ KRAJINY:

- Reliéf Sedlčanského regionu představuje **členitou pahorkatinu až vrchovinu**, jejíž nadmořská výška se průměrně pohybuje kolem **350 – 400 m n. m.**

¹⁰ *Středočeská pahorkatina*

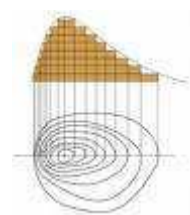
Celý region spadá do geomorfologické oblasti **Středočeské pahorkatiny**, kterou lze dále rozdělit do čtyř menších celků. Na Sedlčansku se setkávají 2 z nich – Benešovská pahorkatina a Vlašimská pahorkatina. Typickým rysem Sedlčanska je tedy **kopcovitá krajina**.

- ☞ Menší rovinaté plochy nalezneme například v okolí Dublovic, Nedrahovic a Štětovic, kde se rozprostírají nejvýznamnější **rybníční oblasti** regionu.

- ☞ Velmi **členitá místa** nalezneme v hluboce zaříznutém údolí řeky Vltavy, ale také potoků Mastníku, Brziny a Musíku.

V JAKÝCH VÝŠKÁCH SE POHYBUJEME:

Nadmořská výška krajiny se směrem od severu k jihu zvyšuje.

- ☞ Nejnižším bodem je **hladina Slapské přehradní nádrže**, která se za normálního stavu vodní hladiny nachází ve výšce 271 m n.m. Před napuštěním nádrže dosahovala Vltava výšky kolem 230 m n.m.
- ☞ Nejvyšším bodem je kóta **Skalky** (692 m n.m.), ležící na samé jihovýchodní hranici regionu.

Pokud bereme v úvahu hranice Sedlčanského regionu podle správního obvodu obce s rozšířenou působností, nejvyšším vrcholem by byla **Javorová skála** (723 m n. m.).

Co znázorňuje obrázek umístěný v pravém horním rohu?

PODNEBÍ

Území Sedlčanska se převážně rozkládá v **mírně teplé a mírně vlhké oblasti** s mírnou zimou. Podnebí regionu je kontinentální. Roční úhrn dešťových srážek činí přibližně **500 - 600 mm**. Množství srážek ovlivňuje také poloha regionu ve srážkovém stínu Brd.

- ☞ Výjimku v množství srážek a teplot tvoří oblast **Čertova břemene**, kde srážek spadne mnohem více a roční teploty dosahují hodnot jen kolem **6°C**.

Průměrné roční teploty vzduchu z let 1961 - 1990 v Sedlčanech

MĚSÍC	TEPLOTA VZDUCHU (°C)	MĚSÍC	TEPLOTA VZDUCHU (°C)
Leden	-2,1	Červenec	17,6
Únor	-0,5	Srpen	16,8
Březen	3,2	Září	13,2
Duben	7,8	Říjen	8,1
Květen	12,8	Listopad	3,2
Červen	16,2	Prosinec	-0,3

Průměrná roční teplota celého regionu se pohybuje kolem **7 - 8 °C**. Nejstudenější měsíc bývá leden a naopak nejteplejší měsíc bývá červenec. V Sedlčanech je průměrná roční teplota **8 °C**.

Zdroj: ČHMÚ

Jak zjistíte průměrnou roční teplotu vzduchu? Podívejte se na údaje do tabulky a ověřte si, zda hodnota odpovídá hodnotě v textu. Čím je způsobeno, že teplota vzduchu ve městech bývá vyšší než v jejich okolí?

PRACOVNÍ LIST – GEOLOGIE, GEOMORFOLOGIE A PODNEBÍ

1. Sežeňte informace o sedlčanské žule (kde se těží/la, těžební firmy, výrobky apod).

.....
.....
.....

2. Koupání v tomto soukromém lomu je zakázané. Přesto bylo donedávna lidmi z okolí v létě hojně využíváno. Možná jste ho navštívili i vy. Poznáte o který lom se jedná? Co se děje s tímto lomem v současné době?

lom.....

3. Našli byste ve školní sbírce horniny, o kterých se píše v učebním textu? Ukažte si je.

4. Použijte mapu vlevo:

Červenými tečkami označte alespoň 5 obcí s výskytem lomů – těžených i zatopených.

Modrými tečkami vyznačte místa, kde se nacházejí největší žulové balvany.

Zeleně zakreslete nejvyšší vrchol Sedlčanského regionu s přibližnou hodnotou jeho nadmořské výšky.

5. Doplňte chybějící údaje:

Průměrná nadmořská výška Sedlčanského regionu se pohybuje mezi .....až .....
m n. m. Celý region spadá do geomorfologické oblasti .....,
nejnižším místem regionu je.....

6. **Zjistěte:** proč je podnebí na území Čertova břemene odlišné od zbytku Sedlčanského regionu?

7. **Vyhledejte:** extrémní hodnoty teplot a srážek, které byly v minulosti naměřeny v Sedlčanském regionu (kdy a kde).

VODSTVO

ZAČÍNÁME OD PRAMENE:

Sedlčanský region spadá do **povodí řeky Vltavy**. Pramen této naší nejvodnatější a nejdelsí řeky se nachází v samém nitru Šumavy na východních svazích Černé hory (1315 m n.m.) ve výšce 1172 m n. m. Spojením dalších potůčků vzniká *Černý potok*, u Borové Lady se přidává *Malá Vltava*, která po spojení s Černým potokem dává vznik *Teplé Vltavě*. Ta se setká se *Studenou Vltavou* pramenící v Bavorsku a od jejich soutoku nese řeka název Vltava. Ta dále pokračuje až do soutoku s řekou Labe v Mělníku a její střední tok tvoří celou **západní hranici regionu Sedlčansko**.

- ☞ Na řece Vltavě je vybudována tzv. **vltavská kaskáda**, jejíž součástí jsou i 3 přehradní nádrže, které spadají do Sedlčanského regionu – jedná se o **Orlík**, **Kamýk** a **Slapy**.

Rozvoj rekreace se dotkl především přehrady Slapské a Orlické. Oblast kolem Kamýku je kvůli vodě vypouštěné z přehrad studená a ke koupání tedy spíše nevhodná.

Soutok Vltavy s potokem Mastník

- ☞ Po Vltavě je na Sedlčansku druhým největším tokem potok **Mastník** (pravostranný přítok Vltavy), protékající přímo městem Sedlčany. Jeho délka činí asi 30 km. V Sedlčanech se k Mastníku připojuje další potok – **Sedlecký**, který zásobuje vodou **Sedlčanskou retenční nádrž** (22,15 ha).

- ☞ Třetím největším tokem je **Brzina**. Do Vltavy se vlévá zprava u Zrůbku a z přírodního hlediska je Brzina a její okolí velmi zajímavé. Vidět zde můžeme například ledňáčka říčního, v klidnějších částech toku se vyskytovaly zlatonosné písky.

- ☞ Za zmínku stojí ještě potok **Musík**. Pramení u Ústupenic, od Nalžovického Podhájí až k Vltavě se prodírá těžko přístupným hlubokým údolím. Protéká dvěma největšími rybníky Sedlčanska, stejnojmenným **Musíkem** (49 ha) a **Vrbskem** (18,3 ha).

Krčínův erb

- ☞ Největší rozmach rybníkářství byl zaznamenán v 16. století, kdy sedlčanské panství spravoval **Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan**.

Rožmberský regent (1535 - 1604), veliký hospodář a významný rybníkář. Jedinečná soustava jihočeských rybníků v čele s Rožmberkem a Světem dodnes hlásá jeho slávu. Stopy zanechal i na Sedlčansku, zdejší panství získal výměnou za Kratochvíl, vládl téměř čtvrt století, rozšiřoval majetek a nakonec zde i zemřel. V Křepevicích se dochovala Krčínova tvrz.

- ☞ **Zajímavostí regionu** je také plně funkční vodní stoka u Nedrahovic z roku 1486. Unikátní vodní dílo dlouhé bezmála 2,5 km, které napájí vodou rybník Plužinec u Nedrahovic.

CO BYCHOM UŽ MĚLI NA SEDLČANSKU ZNÁT:

- vodní toky – Vltava, Mastník, Sedlecký potok, Brzina, Musík, Křečovický potok
- rybníky – Musík, Solopyské rybníky, Vrbsko, Jelito
- umělé vodní nádrže – Orlík, Kamýk, Slapy, Sedlčanská retenční nádrž

Najdi si na mapě výše jmenované vodní toky, rybníky a nádrže.

INFORMACE PRO ZAJÍMAVOST:

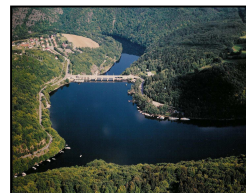
VODNÍ NÁDRŽ ORLÍK

- přehrada byla budována mezi lety 1954 - 1961, patří mezi největší vodní díla v zemi, zadržuje nejvíce vody ze všech přehrad v České republice
- celková kapacita činí 716,6 mil. m³, plocha dosahuje asi 27 km² a hloubka je až 74 m
- součástí je výkonná elektrárna se čtyřmi Kaplanovými turbínami

VODNÍ NÁDRŽ SLAPY

- v provozu je již od roku 1954, její stavbou byla zatopena velká část vltavského kaňonu a zaniklo tak mnoho osad a obcí
- kapacita činí 269,3 mil. m³, rozlohou 14 km² zaujímá 44 km toku Vltavy
- nádrže Orlík a Slapy slouží především k výrobě elektrické energie a k rekreačním účelům

VODNÍ NÁDRŽ KAMÝK

- nejmenší nádrž, spuštěná v roce 1962, disponuje malou elektrárnou
- zadržuje 12,8 mil. m³ vody a zaujímá přibližně 10 km toku Vltavy
- její hlavní funkcí je vyrovnávat stav vody odtékající z nádrže Orlík

VODNÍ MLÝNY NA SEDLČANSKU

- na Sedlčansku v minulosti fungovalo kolem sedmi desítek mlýnů, roztroušených zejména podél Vltavy, Brziny, Mastníku a jejich menších přítoků
- původní význam těchto mlýnů je pro dnešní obyvatelstvo už ztracen a proto se přeměnily na obyčejné chalupy, obytná stavení i ruiny
- nejkrásnější z dochovaných mlýnských staveb je kupodivu zároveň ta nejstarší - v Bláhově Lhotě na potoce Svrchnici (1508)

PRACOVNÍ LIST - VODSTVO

1. Než doplujete od pramene Vltavy až do Sedlčanského regionu, minete po cestě některé pravostranné a levostranné přítoky a také další vodní nádrže. Vzpomeňte si na jejich názvy nebo je s pomocí mapy vypište ve správném pořadí.

- a. pravostranné přítoky - .....
b. levostranné přítoky - .....
c. vodní nádrže - .....

2. Doplňte text a vyberte správnou možnost:

Druhým největším vodním tokem na Sedlčansku je ....., jedná se o *pravo x levo* stanný přítok Vltavy. Měří přibližně 30km x 45 km a přímo ve městě Sedlčany se k němu připojuje potok .....

3. Poznáte osobu z obrázku?

Pokud ne, možná vám napoví i ostatní fotografie. Na prázdné řádky dopište jméno osoby a co o ni víte.

jméno - .....

.....

4. Která rekreační střediska u Vltavy v části Sedlčanského regionu znáte? Pokuste se vyjmenovat alespoň tři.

- 1) .....
2) .....
3) .....

5. K čemu slouží vodní nádrže? Vymyslete alespoň 3 funkce.

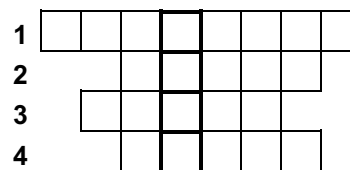
- a) .....
b) .....
c) .....

6. Zjistěte, zda jsou v povodí středního toku Vltavy vyhlášena některá chráněná území.

.....
.....

7. Do prázdných kolonek k číslům 1 až 4 doplňte název:

- 1) *rybníka, který napájí vodou Nedrahovická stoka*
- 2) *rybníka a zároveň i vodního toku na Sedlčansku*
- 3) *největší přehradní nádrže na Sedlčansku*
- 4) *křestní jméno slavného zakladatele sedlčanských rybníků*

Jaké informace víte o slovu, které vám vyšlo v křížovce?

.....
.....

8. Při vypracování následujících úkolů využijte spolupráci s ostatními předměty.

Úkol č.1:

Navrhněte svým učitelům zeměpisu a přírodopisu, aby spojili tyto dvě hodiny dohromady nebo využili přírodovědná praktika a vyjděte si na poznávací procházku kolem rybníka nebo přehrady, která se nachází v blízkosti vaší školy.

Pořídte si fotografie a poznámky o tom, jak vypadá okolní krajina, které rostliny a živočichy jste objevili v blízkosti tohoto rybníka/nádrže nebo přímo v něm/ní. Ve třídě si pak z pořízených materiálů vytvořte nástěnku a doplňte texty.

Úkol č.2:

Zjistěte informace o osidlování středního Povltaví a zaměřte se na termín keltské oppidum. Jako zdroje informací využijte internetové stránky, regionální publikace či navštivte městské muzeum. Požádejte o pomoc i učitele dějepisu. Zjištěné informace shrňte do referátu.

Úkol č.3:

Sedlčansko bývalo kdysi regionem plným vodních mlýnů. Žádný z nich dnes sice nesplňuje svůj původní účel, ale alespoň z historického a turistického hlediska stojí stále za povšimnutí. V rámci zeměpisu a občanské výchovy vytvořte mapu Sedlčanského regionu s obcemi s nejvýznamnějšími mlýny a popište, jak mlýny vypadaly, k čemu sloužily a jaký byl postup při získávání mouky.

OBYVATELSTVO A OSÍDLENÍ

NA ZAČÁTEK TROCHU HISTORIE:

Řeka Vltava byla v dávných dobách místem, kudy pronikali naši předkové do zdejší oblasti. Nejstarší stopy osídlení na celém Příbramsku pocházejí již ze **starší a střední doby kamenné**.

O pobytu člověka na tomto území v mladší a pozdní době kamenné svědčí pouze ojedinělé nálezy broušených kamenných nástrojů a zlomky keramiky.

Poměrně nízkou hustotu osídlení celého regionu můžeme pozorovat také ve starší a střední době bronzové, kdy tudy tehdejší obyvatelé Čech pouze procházeli a nebudovali trvalejší sídliště.

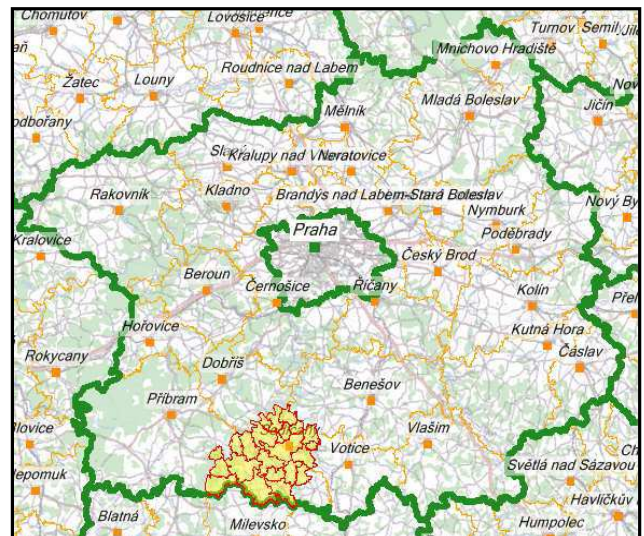
Keltské oppidum Hrazany

Situace se výrazně změnila až na **přelomu 2. a 1. tisíciletí před n.l.**, o čemž svědčí popelnicová pohřebiště a pozůstatky četných osad. Další vlna osadníků sem pronikla v **8.-5. století před n.l.** Osídlení v mladší době železné představuje **keltské oppidum Hrazany**. Slované začali tento kraj kolonizovat během **7. - 9. stol** a osidlování pak probíhalo souvisle až do středověku.

A JAKÁ JE SITUACE DNES...

☞ Rozlohou necelých **450 km²** se sedlčanský obvod přibližuje průměrné rozloze obvodů ORP ve Středočeském kraji. **Počet obyvatel** se však řadí až na **21. místo** mezi obvody.

☞ Negativním jevem je **nejvyšší míra úmrtnosti ve Středočeském kraji**. Významně se na ní podílí vysoká míra úmrtnosti na nemoci oběhové soustavy, což může být ovlivněno polohou některých oblastí s horší dostupností zdravotní péče.

☞ Sedlčanský obvod je charakteristický vysokým podílem úplných rodin, druhou nejnížší mírou rozvodovosti a téměř **nejvyšším podílem věřícího obyvatelstva** v kraji.

☞ Charakter obvodu dokresluje téměř nejnížší úroveň vzdělanosti obyvatelstva či **nejvyšší podíl zaměstnaných v zemědělství** v rámci kraje. Míra nezaměstnanosti je dlouhodobě pod průměrem kraje, oproti ostatním obvodům je problémem především nezaměstnanost absolventů.

Tabulka počtu obyvatel jednotlivých obcí SO ORP Sedlčany k 1.1. 2008

NÁZEV OBCE	POČET OBYVATEL K 1.1.2008			PRŮMĚRNÝ VĚK
	CELKEM	MUŽI	ŽENY	
Dublovice	1018	518	500	39,4
Jesenice	504	264	240	39,2
Klučenice	485	236	249	39,3
Kňovice	334	176	158	39,6
Kosova Hora	1171	587	584	40,0
Krásná Hora/Vlt.	1042	516	526	39,1
Křepenice	174	90	84	43,4
Milešov	322	161	161	41,0
Nalžovice	538	246	292	39,3
Nedrahovice	472	225	247	39,3
Nechvalice	594	294	300	39,1
Osečany	255	130	125	40,3
Petrovice	1356	666	690	39,9
Počepice	499	249	250	39,0
Prosenická Lhota	453	215	238	39,1
Příčovy	256	128	128	39,6
Radič	210	96	114	40,7
Sedlčany	7713	3713	4000	41,1
Sedlec-Prčice	2876	1438	1438	41,0
Svatý Jan	645	334	311	40,0
Štětkovice	302	158	144	37,7
Vysoký Chlumec	794	411	383	39,9
Celkem	22 013	10 851	11 162	39,85

- Vlivem odlehle polohy a nepříliš příznivých přírodních podmínek je **osídlení** regionu relativně **řídké a roztržité do řady malých sídel**.
- Průměrná hustota zalidnění se pohybuje okolo **50 obyvatel na km²**.

Věková struktura obyvatelstva je ve srovnání s ostatními obvody **mladá. Dětská složka převažuje nad obyvatelstvem starším 65 let.** Přibližně polovina obyvatel je v produktivním věku.

Zdroj: www.czso.cz

Vyhledejte v tabulce obec, kde bydlíte. Měli jste představu o tom, kolik žije ve vaší obci obyvatel? A kolik z nich je mužů a kolik žen? Jaká je situace ve složení obyvatelstva podle pohlaví za celou Českou republiku?

NAKONEC JEŠTĚ NĚKOLIK UKAZATELŮ O POHYBU OBYVATELSTVA:

POHYB OBYVATELSTVA V SO ORP SEDLČANY V ROCE 2006								
Hodnoty	Narození	Zemřelí	Přirozený přírůstek	Přírůstek stěhováním	Celkový přírůstek	Sňatky	Rozvody	Potraty
absolutní	215	238	-23	72	49	94	53	79
relativní	9,8	10,8	-1	3,3	2,2	4,3	2,4	3,6

Pozn. Relativní hodnoty na 1000 obyvatel středního stavu, zdroj: www.czso.cz

Porovnejte údaje z tabulky o Sedlčansku s ostatními regiony ve Středočeském kraji. Informace hledejte na internetových stránkách www.czso.cz a v Tematickém atlase Středočeského kraje (str. 10,11), kde je situace znázorněna pomocí kartodiagramů.

PRACOVNÍ LIST - OBYVATELSTVO

1. Vzpomeňte si:

Rozloha Sedlčanského regionu činí asi .....km². Přibližný počet obyvatel dosahuje .....tisíc. Z toho vychází, že průměrná hustota osídlení regionu se pohybuje kolem .....obyvatel na km².

2. Úkol pro zvědavé žáky:

Podívejte se na stránky ČSÚ nebo stránky jednotlivých obcí a porovnej vývoj počtu obyvatel například za posledních 20 let.

Našli jste velké rozdíly v počtu obyvatel například ve tvé obci? Pokud ano, zkuste zjistit důvody tohoto úbytku nebo přírůstku obyvatel.

3. Úkol:

V učebním textu je tabulka počtu obyvatel v jednotlivých obcích SO ORP Sedlčany. Myslíte si, že v ní uvedený průměrný věk obyvatel odpovídá průměru za celou Českou republiku? Zkuste toto číslo porovnat i s ostatními regiony v kraji.

4. Úkol a diskuse:

Už víme, že Sedlčanský region je charakteristický vysokým podílem věřícího obyvatelstva v rámci kraje.

Zjistěte, která náboženství jsou pro tento region typická. V hodině občanské výchovy si pak můžete zadat referáty a dozvědět se o těchto náboženstvích více informací. Zahrňte do problematiky i pojem sekty.

Patříte vy nebo někdo z vašich blízkých mezi věřící? Rozviňte diskusi na toto téma ve třídě.

5. Doplňte a diskutujte:

Slyšeli jste už někdy pojem **migrace**? Sami nebo s pomocí učitele si objasněte tento pojem. Poté se pokuste společně vymyslet alespoň 5 důvodů migrace.

důvody migrace: .....
.....
.....

6. Doplňte tabulku:

Jaké národnosti byste nejčastěji hledali na Sedlčansku? Napovím vám, že 3 z nich pocházejí přímo z Čech, nejméně dalších 5 byste objevili v Evropě a alespoň 1 asijská národnost je tu také hojně zastoupena. Pokud si nejste jisti, navštivte městský úřad a požádejte je o pomoc.

Národnost	Název
v rámci ČR	
evropské	
asijská	

Jaké jsou hlavní důvody pravidelných a nepravidelných dojížděk lidí do Sedlčanského regionu? Rozviňte diskusi na toto téma.

HOSPODÁŘSTVÍ

Hospodářství Sedlčanska je úzce spjato s komunikacemi a dopravou v tomto kraji. Oblast Sedlčanska bývala jednou z nejméně rozvinutých oblastí. Ačkoliv zde byl dostatek levné pracovní síly, soukromý kapitál nechtěl investovat do kraje, který byl tak vzdálený od dálkových spojů. V zaměstnání obyvatelstva mělo od nejstarších dob hlavní význam zemědělství. Byl to opět nedostatek komunikací, co zde chybělo k vybudování většího průmyslu. Až strategická státní silnice (Votice-Sedlčany-Příbram) ze 30. let 20. století významnou měrou přispěla k rozvoji regionu.

Než se seznámíme s konkrétními informacemi z oblasti zemědělství a průmyslu na Sedlčansku, zastavíme se stručně u mezníků, které ovlivnily v minulosti tento kraj, nejen po stránce hospodářské.

*Sousoší „Lidé bez domova“
pomník násilně vystěhovaným obyvatelům*

ZAČNEME OD PRŮMYSLOVÉ REVOLUCE:

- ☞ Průmyslová revoluce na Sedlčansku se během 19. století projevila rozšířením **těžby žuly a rud** a rozvojem koželužen a domácího šití rukavic.
- ☞ Na **začátku 20. století** vede nedostatek průmyslu a nevýnosné zemědělství k velkému **vystěhování obyvatel do Ameriky**. Obzvláště tvrdě zasáhla Sedlčansko druhá světová válka, kdy bylo z města a širokého okolí násilně vystěhováno na 30 tisíc obyvatel a celé území bylo přeměněno na **vojenské cvičiště jednotek SS**.
- ☞ **Poválečné období** přineslo další zprůmyslnění Sedlčanska. V regionu došlo především k rozvoji **strojírenského, dřevařského a mlékárenského průmyslu**. Výstavba **vltavské kaskády** podpořila rozvoj cestovního ruchu, ovšem na úkor vodní dopravy, která do té doby zajišťovala spojení jižních Čech s Prahou. Rozsáhlé změny v zemědělské výrobě zcela přetvořily ráz krajiny.

NÁHLÉDNEME DO SOUČASNOSTI:

- ☞ **Po roce 1989** se v regionu **rozvinula podnikatelská činnost**, vznikly nové firmy, rozšířily se služby a vyrostly nové objekty. Byl to následek především nedostatku pracovních příležitostí v tomto regionu. Díky míře podnikatelské aktivity je **region bohatý na množství a kvalitu poskytovaných služeb**.

- ☞ V regionu se rozvíjí řada oborů a výrobních programů, které se vážou na surovinovou základnu a opírají se o dlouholetou tradici. Mezi ně patří zcela určité průmyslové zpracování výsledků prvovýroby, to je **zemědělství i lesnictví**.

ZEMĚDĚLSTVÍ, TĚŽBA A PRŮMYSL:

Dočetli jsme se, že Sedlčansko díky nedostatku komunikací nikdy nepatřilo mezi významné průmyslové kraje. Od nejstarších dob minimálně do poloviny 20. století byl tento kraj spíš zemědělský, a proto i průmysl byl v historii většinou spjatý se zemědělskou činností. Shrňme si proto informace o průmyslu a zemědělství do společné kapitoly. Protože informací je opravdu hodně, zaměřte se především na tučně zvýrazněný text a informace ze současnosti.

Jaké byly začátky:

Zemědělství zůstalo do současnosti důležitým výrobním odvětvím, přestože geologické podloží, tvořené středočeskou žulovou pahorkatinou, neposkytuje příliš úrodnou půdu. Z plodin se tu vždy nejlépe dařilo **okopaninám** (brambory) a **obilovinám**.

Ve 20. letech 19. století nastala **hospodářská krize** v důsledku dovozu levného obilí z Ameriky. Proto byl v roce 1864 založen **Hospodářský spolek**, který měl za cíl nalézt nové cesty v hospodářství.

Ve velkostatecích se nato z důvodu rozšíření **živočišné výroby** (chov ovcí, koní) začínají pěstovat i pícniny a dobytkářství se stává hlavním zdrojem příjmu v kraji.

Zpracovávají se produkty (obilí, brambory, řepa), které mají souvislost s počátky průmyslové činnosti. Jednalo se především o **pivovary**, **lihovary**, **škrobárny** a **mlýny** (především vodní). V kraji má dlouholetou tradici také vaření piva.

Mnoho malých pivovarů díky rostoucí konkurenci již zaniklo, ale přesto se jeden z nich zachoval ve Vysokém Chlumci (Lobkowiczské pivo).

☞ Za zmínku stojí také **těžba nerostných surovin**.

Před první světovou válkou se odtud expedoval kámen (žula) například až do Vídně. Následně se v podobě dlažebních kostek, schodů a obrubníků vozil převážně po Vltavě do Prahy.

☞ Svou historii má na Sedlčansku i těžba a zpracování vápence a také **cementárny**, které byly nezbytnou součástí stavebního průmyslu.

☞ Velkým přínosem pro obyvatelstvo **Krásné Hory** a jejího okolí bylo objevení **zlatonosné žíly**. Těžba zlata zde probíhala od 14. století s přestávkami až do konce 19. století, přičemž v polovině 19. století se na přední místo v těžbě dostal **antimon**.

Ještě pár aktuálních informací:

Zemědělská činnost v tomto kraji je prosperující. Je tu velký počet zemědělských společností, které zaměstnávají mnoho obyvatel, ale i drobní soukromí zemědělci, jejichž činnost také není zanedbatelná.

- ☞ Na Sedlčansku se pěstují převážně **obiloviny**, z nichž největší zastoupení má žito a ječmen, pěstuje se i pšenice, která ale vyžaduje úrodnější půdy nižších poloh. **Brambory** se ve velké míře pěstují po celém regionu.
- ☞ V krajině nás může také zaujmout žlutě kvetoucí **řepka olejka**. K ukládání píce pro dobytek byla v regionu postavena sila. Z **pícnin** se pěstují především jeteloviny. Chov hospodářských zvířat je zaměřen především na **hovězí dobytek**.

Statistické ukazatele za Sedlčansko si prohlédněte v následující tabulce. Porovnejte si je s údaji za Středočeský kraj nebo se sousedními SO ORP.

PODÍLY PLOCH VE SPRÁVNÍCH OBVODECH OBCÍ S ROZŠÍŘENOU PŮSOBNOSTÍ (2006)				
KRAJ A SO ORP	ROZLOHA KM ²	PODÍL V %		
		ZEMĚDĚLSKÉ PŮDY	LESNÍCH POZEMKŮ	ZASTAVĚNÝCH PLOCH
Středočeský kraj	11 014	60,5	27,7	1,9
Sedlčany	448	59,2	28,0	1,2
Benešov	690	58,6	30,2	1,5
Příbram	925	37,7	49,5	1,1
Votice	288	69,7	21,3	1,3

Zdroj: www.czso.cz

- Největší zastoupení na Sedlčansku má **průmysl potravinářský a strojírenský**. S tím souvisí i největší zaměstnavatelé v regionu – firmy **Povltavské mlékárny**, **STROS** a **KDS**.

- Sedlčansko patří mezi kraje plné lomů, vápenek či dolů a těžba surovin si zde zachovala svou tradici do současnosti. Nyní musíme naopak vyzdvihnout polohu kraje na středočeském žulovém plutonu, který umožňuje těžbu sedlčanské **žuly na kámen** nebo **šterk**.
- Několik obyvatel zaměstnává také firma BOBO, zaměřená na **zpracování papíru**. Firma sídlí v nedalekých Voračicích.

- Důležitou průmyslovou činností v tomto regionu je také průmysl **dřevozpracující**. Na Sedlčansku byl zastoupen Středočeskými dřevařskými závody – BIOS, na jejichž tradici navázaly současné Dřevěné konstrukce Sedlčany.
- Velkou roli hraje v regionu i **rozvoj cestovního ruchu**. (Více si přečtete v kapitole Turistika a cestovní ruch).

Více pozornosti si zaslouží ještě výše jmenované podniky:

Povltavské mlékárny-

Obor mlékárenství začal v Sedlčanech vznikat ve 30. letech minulého století.

V současnosti firma zaměstnává asi 350 zaměstnanců. Mlékárna zahájila výrobu v 50. letech, sýr Hermelín byl zpočátku vyráběn pouze ručně v malém množství, Lučina byla uvedena na trh v roce 1981. V letech 1963 - 1991 patřila mlékárna podniku Laktos, v roce 1992 je přeměna na akciovou společnost Povltavské mlékárny. Majoritním vlastníkem společnosti je od roku 1996 francouzská firma Groupe Soparind Bongrain, od roku 2000 se v Povltavských mlékárnách vyrábí sýry značky Tartare.

STROS -

Strojírenské závody Sedlčany byly založeny v roce 1960, v roce 1999 byl podnik privatizován a dnes zaměstnává přibližně 200 zaměstnanců.

Zpočátku se zde tvořily razicí plošiny, motorové pily a další vzduchem poháněné mechanismy. Produkce se později rozšířila o výrobu potrubních pošt pro hutní provozy, ale i nemocnice, úřady atd.

V polovině 60. let byla zahájena výroba šnekových vykladačů sypkých hmot a také se rozvinula výroba

zdvihacích zařízení pro stavebnictví. Podnik se tak postupně stal významným producentem zdvihací techniky využívané ve stavebnictví. Již koncem 60. let začal podnik své výrobky dodávat i do zahraničí.

Rozdělte si referáty a zjistěte podobné informace o dalších významných bývalých i současných podnicích (BIOS, KDS, pivovar ve Vysokém Chlumci, Pejšův mlýn, BOBO, Dřevěné konstrukce, popř. vyhledejte i jiné). Okopírujte je pro své spolužáky a vložte si je do sešitu.

PRACOVNÍ LIST- HOSPODÁŘSTVÍ

1. Doplňte:

Do prázdných řádků v tabulce doplňte vždy alespoň 2 příklady zaměstnání v každé sféře hospodářství.

SFÉRY HOSPODÁŘSTVÍ	PŘÍKLAD
Primér	
Sekundér	
Terciér	
Kvartér	

2. Doplňte chybějící údaje:

V Sedlčanském regionu je nejvyšší podíl zaměstnaných v .....
sféře hospodářství. S tím souvisí i největší zaměstnavatel na Sedlčansku, kterým je
firma.....Její druhý výrobní závod bychom našli ve
městě.....V současné době tuto firmu vlastní (stačí národnost)
.....

3. Zjistěte, jaký je princip fungování sila a kde v regionu je můžeme najít?

4. Projděte svoji domácnost a zahradu a pokuste se najít výrobky, které pocházejí z podniků Sedlčanského regionu. Vypište si je.

- a) potraviny .....
- b) kuchyňské potřeby.....
- c) kancelářské potřeby.....
- d) zahradnické potřeby.....
- e) jiné.....

5. Vyjmenujte 4 nejdůležitější zemědělské plodiny pěstované na Sedlčansku a ke každé z nich připište, jaké výrobky se z ní dají získat.

- 1. .... - .....
- 2. .... - .....
- 3. .... - .....
- 4. .... - .....

6. Zjistěte, jaké jsou nejdůležitější podmínky pro umístění průmyslového závodu a jak jsou tyto podmínky splněny v případě největších průmyslových závodů na Sedlčansku.

TURISTIKA A CESTOVNÍ RUCH

Již v úvodu této učebnice jste se mohli dočíst, že je Sedlčanský region po všech stránkách turistických atraktivit velmi bohatý. Zachovalost místního kraje je způsobena především tím, co bylo v minulosti často v regionu kritizováno, a sice nedostatek významných železničních a silničních tras a chybějící rozvinutý průmysl.

Právě to se ale později změnilo v přednost. Díky absenci těžkého průmyslu a rušných dopravních tepen si Sedlčansko zachovalo nezníčenou přírodu s krásnými lesy, kopci, potoky, balvany či řekou Vltavou. Náhodní turisté nevěří, do jak krásných míst se mohou dostat po zhruba hodině cesty z Prahy na jih.

KDO DALŠÍ SE O TO ZASLOUŽIL :

Zájmové **Sdružení obcí Sedlčanska** (www.sedlcansko.cz), bylo založeno r.1995 za účelem sociálního a ekonomického rozvoje přirozeného regionu středního Povltaví, jeho hospodářské a sociální soudržnosti.

- ☞ Významně se podílí na rozvoji cestovního ruchu na Sedlčansku. Podařilo se mu uskutečnit zajímavé projekty, jejichž výsledkem je například **120 km značených cyklotras**, 25 odpočinkových míst nebo budování naučných stezek. Zasloužilo se také o rekonstrukci turistické ubytovny v Sedlčanech nebo ke zprovoznění internetových stránek www.sedlcanskemnakole.cz, neboť v poslední době se velmi rozšířil zájem o **cykloturistiku**.

- ☞ Celý region je protkán **informačními tabulemi s mapami** a snímky zajímavostí. Informační střediska nalezneme kromě Sedlčan také v Petrovicích, Kamýku nad Vltavou a na Vysokém Chlumci.

NEJVYŠŠÍ ČAS VYDAT SE ZA KRÁSAMI SEDLČANSKÉHO REGIONU:

Začneme u Chráněných území:

Přírodní památky:

- Husova kazatelna (Žemličkova Lhota)
- Kosova Hora
- Vrškámen (Vilasova Lhota)

Přírodní rezervace:

- Jezero (Dublovice)
- Vymyšlenská pěšina (Prostřední Lhota)

Národní přírodní památky:

- Drbákov – Albertovy skály

Vrškámen

Chráněných území na Sedlčansku je, jak vidíte, hned několik. Pokud někdo z vás již tato místa navštívil, předejte svoje poznatky o nich i vašim spolužákům.

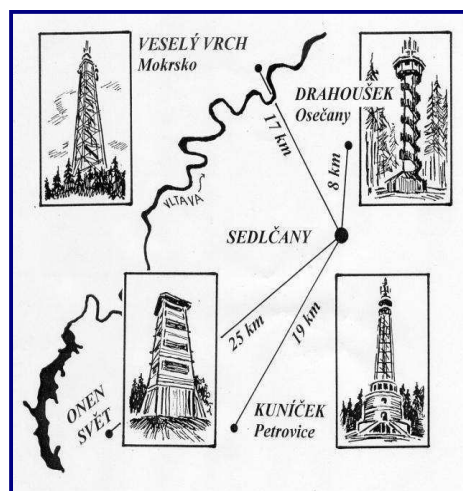
Jestliže jste o některých územích doposud nikdo z vás neslyšel, rozdělte si je mezi sebou do skupinek a do příští hodiny si o nich vyhledejte informace. Poté si udělejte krátký zápis, ke každému z nich.

Vystoupáme na některou ze čtyř Sedlčanských rozhleden a podíváme se na okolí z výšky:

Historie rozhleden na území České republiky je dlouhá již dvě století. Tyto pozoruhodné stavby si na svých pozemcích nechala stavět šlechta - první pochází z roku 1825. Od této doby už rozhledny vznikají na více místech, nepravidelně a za různým účelem. Opravdová expanze rozhleden začala až začátkem 80. let 19. století, kdy se zvýšil zájem o turistiku a začaly vznikat turistické spolky.

☞ Vpravo na obrázku je jednoduchá mapa rozhleden na Sedlčansku. Přestože většina z nich plní funkci telekomunikačních věží, výhled po kraji je z nich opravdu velkým zážitkem.

Hradů, zámků, zřícenin či tvrzí je na Sedlčansku také hodně. Poznali byste o která místa na fotografiích se jedná? Zkuste správně přiřadit názvy k obrázkům a výsledek si zkontrolujte se spolužáky.

- Vrchotovy Janovice
- Orlík
- Kosova Hora
- Vrškamýk
- Krčínova tvrz
- Vysoký Chlumeč
- Červený Hrádek

Navštivme i slavné osobnosti nebo místa, se kterými jsou na Sedlčansku spojovány:

Věděli jste například, že:

Hudební skladatel **Josef Suk** v osmi letech absolvoval v Sedlčanech své první veřejné vystoupení. Jeho první housle můžete vidět v městském muzeu Sedlčany, můžete si také poslechnout každoročně se konající koncert – Sukovy Sedlčany na zámku Červený Hrádek nebo se vydat na pochod Sukovou stezkou do místa skladatelova rodiště - Křečovic. Po této významné osobnosti nese jméno i sedlčanský Kulturní dům.

☞ **Jan Josef Václav hrabě Radecký** z Radče byl český šlechtic a rakouský maršál. Narodil se 2. listopadu 1776 v Třebnicích u Sedlčan. Na jeho památku se v Sedlčanech každoročně koná pochod organizovaný Klubem českých turistů.

Zjistěte, ve kterých významných bitvách hrabě Radecký bojoval. Ve kterém městě nakonec zemřel a v kolika letech? Bylo to také v našem kraji?

☞ Četli jste někdy pověst, která spojuje Sedlčany s **Janem Žižkou z Trocnova**?

Díky této osobnosti se od 18. století až dodnes každoročně konají městské slavnosti **Rosa**.

„Žižka měl požádat v Benešově o pomoc při přepadení Sedlčan za ranní rosy. Jenže si v noci popletl cestu a dorazil právě do Sedlčan. Díky tomu se Sedlčanští mohli na boj připravit.“

☞ Jméno další významné osobnosti se váže především na okolí Petrovicka, území, plného balvanů rozličných tvarů, velikostí a jmen. A právě v blízkosti jednoho z nich podle pověsti kázal Mistr **Jan Hus**. Viklan nedaleko Žemličkovi Lhoty byl pojmenován právě po této osobnosti - Husova kazatelna.

☞ Opodál tohoto viklanu se nachází rozpůlený „Čertův kámen“ – pukl prý vinou čerta, který pomáhal **Janu Krčínovi** stěhovat zlato z Křepenic do Obděnic. Tíhu naloženého vaku však neunesl a pustil jej přímo na tento balvan.

Jméno Jakub Krčín jste určitě už někdy slyšeli nebo jste o něm četli v učebním textu. S jakým oborem je spojován a ve kterém století žil?

A nakonec si projdeme i některou z mnoha naučných stezek (NS):

- ⇒ NS Petrovicko (27 km)
- ⇒ NS Drbákov – Albertovy skály (7, 35 km)
- ⇒ NS K hradu Zvěřinci (1 km)
- ⇒ NS Na Jesenickou Kalvárii (1 km)
- ⇒ NS Vymyšlenská pěšina (4 km)
- ⇒ NS Zlaté Psí hory (5 km)
- ⇒ NS Hrazany (2 km)

Naučné stezky nabízejí turistům mnoho zajímavostí z oblasti geologie, botaniky, zoologie, historie nebo lidové architektury. Na všechny zajímavosti během cesty turisty upozorňují informační tabule s mapami a obrázky.

Jestliže vás některá stezka zaujala svým názvem nebo délkou, přečtěte si informace o ní v publikaci „Přírodní zajímavosti Sedlčanska“ (Malíček, J., 2007) nebo si udělejte výlet a poznejte krásy Sedlčanského regionu na vlastní oči.

PRACOVNÍ LIST – TURISTIKA A CESTOVNÍ RUCH

Dlouhodobější úkoly:

1. Pod písmeny A až J se skrývají údaje o čtyř sedlčanských rozhlednách, o nichž jste se dočetli již v učebnici. Texty se ale pomíchaly a vy máte za úkol vyhledat (pomocí internetu nebo publikací o rozhlednách), kterých rozhleden se jednotlivé texty týkají.

1. *Veselý vrch – písmena* .....
2. *Drahoušek - písmena* .....
3. *Onen svět – písmena* .....
4. *Kuníček – písmena*.....

- A. *Název zalesněného 489 m vysokého kopce na levém břehu Slapské přehradní nádrže poblíž obce Mokřsko.*
- B. *Dohlédnete odtud až na Šumavu a při výjimečně dobrém počasí až k vrcholům Alp.*
- C. *Rozhlednu najdeme na 572 m vysokém vrchu Hodětín, 2 km SZ od Petrovic. Kromě toho, že rozhledna poskytuje turistům nádherný výhled do okolí, slouží také jako multifunkční věž pro šíření signálu mobilních operátorů*
- D. *Kopce 504 m vysoký, výstavba víceúčelové věže byla plánovaná na r. 2001, lidé se tehdy těšili, že spojí otevření rozhledny se stoletým výročí existence místního hasičského sboru.*
- E. *Ocelová konstrukce sloužící primárně telekomunikačním účelům měří 42 m, vyhlídková plošina se nachází ve výšce 25m a vede na ni jednoduché točité schodiště. V provozu je od r. 1999.*
- F. *Název získala podle stejnojmenné turistické chaty, stojící od r. 1940 na hřbetu Hrby. Postavit ji zde nechal Klub českých turistů a slavnostní otevření stanovili na datum konání 2. ročníku pochodu.*
- G. *Unikátně architektonicky řešená rozhledna je vysoká 60 m, má 201 schodů a 2 vyhlídky (10 a 37 m).*
- H. *Příprava projektu se však zdržela do r. 2003, kdy byla stavba věže se zastřešenou vyhlídkovou plošinou (32 m) zahájena.*
- I. *Tato lokalita je známá pro diskuse o osudu zásob zlata (údajně 80 t) skrývajících se v podzemí.*
- J. *Rozhledna byla pojmenována také Langova – na uctění památky dr. Čestmíra Langa, bývalého majitele okolních lesů, jehož potomci výrazně přispěli ke zdaru celé akce.*

2. Skupina turistů přijela poznat krásy Sedlčanského kraje na kolech. Ubytování jsou na Vysokém Chlumci. Za den jsou schopni ujet maximálně 40 km i s cestou nazpět. Navrhněte pro ně trasu, na které by poznali co nejvíce kulturně-historických památek a přírodních zajímavostí.

3. Spojte vždy 4 slova v jednotlivých sloupcích vedle sebe tak, jak k sobě logicky patří. Pokud některé termíny neumíte zařadit, vyhledejte je na internetu.

Židovská synagoga	Vápenice	Most	Kosova Hora
Čertův kámen	Přehradní nádrž	Kručinka křídlatá	Muzeum vesnických staveb
Vysoký Chlumec	Zámek	Křepenice	Jakub Krčín
Vrškamýk	Pivovar	Lobkowiczové	Hrobka rodiny Mladotů
Vodní tvrz	Musík	Kostel Narození Panny Marie	Kamýk nad Vltavou

8. ZÁVĚR

Na závěr diplomové práce bych stručně shrnula poznatky, ke kterým jsem došla při výzkumu na školách a které mi měly posloužit především k tomu, abych si vytvořila vlastní představu o způsobech výuky místního regionu na základních školách a nižších ročnících gymnázia na Sedlčansku. Prostřednictvím několika otázek jsem mohla také porovnat vědomosti žáků z učiva o místním regionu a v souvislosti s tím zjistit, co jim tvoří při výuce největší problémy a naopak.

Odpovědi v dotaznících učitelů se více méně shodovaly, větší rozdíly jsem pozorovala pouze v časové dotaci věnované této látce. Pro tvorbu učebního textu mě mimo jiné motivoval fakt, že učitelům chybí ucelený zdroj informací o Sedlčanském regionu. Z výsledků testů pro žáky se mi potvrdil význam vizualizace učiva, neboť v oblasti otázek, které měly souvislost s fotografickou pamětí nebo s tím, co mohou žáci vidět kolem sebe, měli nejvíce správných odpovědí. Problém žákům činily naopak otázky paměťové, týkající se statistických údajů.

Na základě tohoto výzkumu, studováním literatury, vzdělávacích programů a ostatních zdrojů informací jsem vytvořila vlastní návrh koncepce výuky Sedlčanského regionu pro 2. stupeň základních škol a nižší stupně víceletých gymnázií. Koncepce ve své konečné podobě obsahuje učební text s pracovními listy, návrh vhodných metod a forem výuky, návrh časové dotace, vypracování školního geografického projektu a příklad školní exkurze v Sedlčanském regionu. Učební text jsem se snažila sestavit formou, která by neměla žáky odradit velkým množstvím informací a zapůsobí na ně především svou grafickou úpravou. Žáci jsou prostřednictvím úkolů a otázek vedeni k aktivnímu hledání informací a rozvíjení diskusí.

Vzhledem k nedávné školní reformě a v souvislosti s tvorbou školních vzdělávacích programů, jsem věnovala samostatnou kapitolu také postavení a porovnání výuky místního regionu ve starších a nově zavedeném Rámcovém vzdělávacím programu. Samotný návrh koncepce jsem tvořila především podle pokynů RVP ZV.

Doufám, že tato práce splní svůj hlavní účel a poslouží učitelům jako jeden ze zdrojů informací pro výuku o Sedlčanském regionu, případně pro ně bude i metodickou inspirací a pro žáky se stane zajímavým a přehledným výukovým materiálem.

9. SEZNAM LITERATURY A JINÝCH ZDROJŮ INFORMACÍ

Balatka, B., Čech, T., a kol. (1984): Turistický průvodce ČSSR. Olympia, vyd.I., s. 311.

Barešová, J., Beránek, J., Doležal, D., (2003): Historie a současnost podnikání na Příbramsku. Žehušice, Městské knihy, vyd. I., s. 247.

Demek, J. a kol., (1987): Zeměpisný lexikon ČSR- Hory a nížiny, Academia, Praha, vyd. I, s. 584.

Doležal, D., Velfl, J., (1994): Toulky Příbramskem. Okresní úřad Příbram, vyd. I., s. 63.

Drábek, K., (2005): Naučné stezky a trasy – Praha a Středočeský kraj. Dokořán, vyd. I., s. 275.

Habart, Č., (1995): Sedlčansko, Sedlecko a Voticko – popis a dějiny krajiny mezi stříbropěnnou Vltavu a památným Blaníkem a vyličení života jejího lidu. Díl 1. Pražská edice, vyd. II., s. 447.

Habart, Č., (1995): Sedlčansko, Sedlecko a Voticko - popis a dějiny krajiny mezi stříbropěnnou Vltavu a památným Blaníkem a vyličení života jejího lidu. Díl 2. Pražská edice, vyd. II., s. 520.

Habart, Č., (1995): Sedlčansko, Sedlecko a Voticko - popis a dějiny krajiny mezi stříbropěnnou Vltavu a památným Blaníkem a vyličení života jejího lidu. Díl 3. Pražská edice, vyd. II., s. 266.

Hniličková, J., Josífk, M., Tuček, A., (1972): Didaktické testy a jejich statistické zpracování. Praha, Státní pedagogické nakladatelství, vyd. I., s.199.

Holeček, M., a kol., (1993): Zeměpis pro osmé ročníky základních škol, Fortuna, vyd. I., s.112.

Hrstková, R., (1963): Osvětová činnost Hospodářského spolku sedlčanského v 19. století. Praha: Universita Karlova, s. 65.

Kašová, J., a kol., (1995): Škola trochu jinak - projektové vyučování v teorii i praxi. Kroměříž, vyd. I.,s. 81.

Kol. (1984): Střední Povltaví. Praha: Olympia, vyd. I., s. 313.

Kol. (2002): Střední Čechy – Bulletin Středočeského kraje. Středočeský kraj, s. 63.

Kol. (2004): Sdružení obcí Sedlčanska. Sedlčany: Sdružení obcí Sedlčanska, s. 35.

Kol. (2007a): Klíčové kompetence v základním vzdělávání. VÚP Praha

Kol. (2007b): Středočeský kraj, životní prostředí. Středočeský kraj, vyd. I., s. 253.

- Kühnlová, H., (1997): Vybrané kapitoly z didaktiky geografie I. Karolinum, Univerzita Karlova, vyd. I., s. 55.
- Kühnlová, H., (2007): Život v našem regionu. Pracovní učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia. Nakladatelství Fraus, vyd. I., s. 64.
- Kühnlová, H., (2007): Život v našem regionu. Příručka učitele pro základní školy a víceletá gymnázia. Nakladatelství Fraus, vyd. I., s. 74.
- Kuthan, J., Stecker, M., (2006): Vltava v proudu času. Městské muzeum Sedlčany, s.158.
- Ložek, V. a kol., (2003): Středočeský kraj: příroda, člověk, krajina. Dokořán, vyd.I., s. 127.
- Malíček, J., Hlaváčková, Š., Jalovecká, M., (2007): Přírodní zajímavosti Sedlčanska. Nová tiskárna Pelhřimov, s. 103.
- Mojžíšek, L., (1988): Didaktika - Teorie vzdělání a vyučování. SPN Praha, Vyd. I., s. 216.
- Nouza, J., (2003): Rozhledny na prahu 21. století. 555, vyd. I., s. 152.
- Nouza, J., (1999): Rozhledny Čech, Moravy a Slezska. 555, vyd. I., s. 160.
- Páv, J., (1994): Sedlčany. Studio 3P, s. 16
- Pavliš, P., (2000): Výuka místního regionu v hodinách zeměpisu na základních školách okresu Tábor. Diplomová práce, katedra geografie, PF JU, České Budějovice.
- Pikartová, T., (2006): Toulavé boty, krajinou srdce: naše Brdy. KJD Příbram, vyd. I., s. 89.
- Pohorecký, V., (2001): Tipy na výlet, Po rozhlednách a starých hradech. Radioservis, vyd. II., s. 157
- Průcha, J. (1998): Učebnice: teorie a analýzy edukačního média. Brno, Paido, s. 148.
- Příkryl, J., Burian, J.,: Urbanismus a územní rozvoj – příklady programů rozvoje mikroregionů – Program rozvoje regionu Sedlčansko, ročník IV- číslo 3/2001
- Riedl, M., a kol. (1964): Střední Povltaví. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, vyd. I., s. 282.
- Řezníčková, D. (1995): Jak správně sestavit zeměpisný test? Geografické rozhledy, nakladatelství ČGS, Praha, s. 54-55.
- Skalková, J. (1999): Obecná didaktika. ISV, vyd. I, s. 292.
- Skalková, J., (1995): Za novou kvalitou vyučování. Paido, vyd. I, s. 89.
- Šupka, J., Hofmann, E., Matoušek, A., (1994): Didaktika geografie II. Masarykova univerzita Brno, Pedagogická fakulta, vyd.I., s.59.

Šupka, J., Hofmann, E., (1990): Vybrané kapitoly z didaktiky regionální geografie. Masarykova univerzita Brno, Pedagogická fakulta, vyd. I., s.66.

Toufar, P., (2003): Záhadné Sedlčansko: tajemnou českou krajinou. Jindřich Brožek, vyd. I., s. 264.

Valenta, M. (1997): Koncepce a tvorba učebnic. UPPF, Olomouc, s. 64.

Vlček, V. a kol., (1984): Zeměpisný lexikon ČSR – Vodní toky a nádrže, Academia, Praha, vyd. I., s. 316.

Mladá fronta DNES, Sedlčansko – Utajené krásy regionu, 10. 6. 2006., sešit E

Vzdělávací programy:

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV), VÚP Praha, 2007

Vzdělávací program Základní škola

Vzdělávací program Obecná škola

Vzdělávací program Národní škola

Atlasy:

Atlas pro volný čas, 1: 500 000. Kartografie Praha, 2002

Atlas cyklotras a turistických zajímavostí v Česku, Praha: KČT, 2001

Tematický atlas Středočeského kraje. Kartografie Praha, 2005, s. 24.

Internetové stránky:

<http://www.bobo.cz>

<http://www.czso.cz>

<http://www.kuthan.cz>

<http://www.mapy.cz>

<http://www.msmt.cz>

<http://mujweb.cz/www/lisejniky/index.html>

<http://www.mu.sedlcany.cz>

<http://www.nature.cz>

<http://www.povltavskemlekarny.cz>

<http://www.rozhlednyunas.cz>

<http://www.rvp.cz>

<http://www.sedlcanskemnakole.cz>

<http://www.sedlcany.cz>

<http://www.sedlcansko.cz>

<http://www.stros.cz>

<http://www.vltava.logout.cz>

<http://www.vuppraha.cz>

Název školy .....

SEDLČANSKÝ REGION

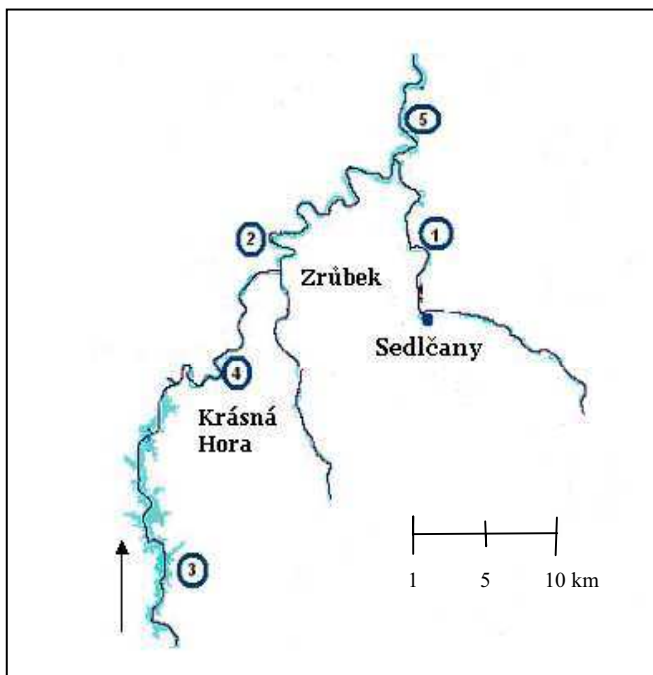
1. Do jaké geomorfologické jednotky byste zařadili Sedlčanský region?

.....

2. Které tvrzení nejlépe vystihuje podnebí Sedlčanska?

- a) mírně teplá oblast, průměrný roční úhrn srážek činí 600 mm, průměrná roční teplota se pohybuje mezi 7-8 °C
- b) mírně chladná oblast, průměrný roční úhrn srážek činí 900 mm, průměrná roční teplota je 5°C
- c) teplá oblast, průměrný roční úhrn srážek činí 350 mm, průměrná roční teplota přesahuje 9 °C

3. Obrázek znázorňuje vodstvo na Sedlčansku. Pod čísla 1 a 2 se skrývají názvy dvou největších vodních toků na Sedlčansku, pod čísla 3, 4 a 5 se skrývají názvy vodních nádrží (přehrad). Doplňte tyto názvy:

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....

4. **Zakroužkujte název největšího rybníka na Sedlčansku a připiště k němu název obce, ve které se nachází.**
- Vrbsko
  - Horní Solopyský
  - Musík
  - Jelito
5. **Se Sedlčanskem je spojena řada významných osobností. Doplňte jména těchto osob, souvisejících s následujícími obory.**
- rybníkář.....
- hudební skladatel.....
6. **S další osobností je spojena i existence jednoho maloplošného chráněného území. Víte o jakou osobnost a památku na Petrovicku se jedná?h**
- osobnost.....
- název památky .....
7. **Sedlčansko nabízí velké množství turistických zajímavostí. Pokuste se vyjmenovat dohromady alespoň 6 z nich.**
- kulturní památky - .....
- přírodní památky - .....
- jiné památky - .....
8. **Zakroužkujte možnost, která nabízí správný (zaokrouhlený) počet obyvatel měst Sedlčany a Příbram.**
- 6 000 a 40 000
  - 12 000 a 25 000
  - 8 000 a 35 000
9. **Která odvětví průmyslu jsou podle vás na Sedlčansku nejrozšířenější? Uveďte zároveň i příklad podniku.**
- ..... příklad podniku .....
- ..... příklad podniku .....
10. **Sedlčansko je známé také jako zemědělský kraj. Zakroužkujte 3 nejdůležitější plodiny pěstované v této oblasti.**
- řepa cukrovka, obiloviny, len, vinná réva, řepka, chmel, brambory, zelenina

DOTAZNÍK PRO UČITELE
TÉMA: **MÍSTNÍ REGION – SEDLČANSKO**

název a místo školy .....

délka praxe .....

rodilý/á – přistěhovalý/á .....

VŠ, kde jste získal/a pedagogické vzdělání .....

1. Ve kterém ročníku probíráte problematiku místního regionu Sedlčansko?
2. Kolik času (vyučovacích hodin) věnujete tomuto tématu?
3. Mohl/a byste ve stručnosti nastínit obsah probíraného učiva?
4. Jaké zdroje informací k výuce používáte?
5. Jaké metody a formy výuky pro tuto látku nejčastěji využíváte?
6. Podnikáte v rámci výuky místního regionu exkurze či výlety? Pokud ano, uveďte kam.
7. S jakými problémy se při výuce místního regionu setkáváte?